

Een archeologisch bureau-onderzoek in het kader van het bestemmingsplan Holy Zuidwest, gemeente Vlaardingen (Z.-H.)

M. Defilet & P.J.A. Stokkel

ARC-Rapporten 2006-84

Geldermalsen
24 oktober 2006
ISSN 1574-6887

Colofon

ARC-Rapporten 2006-84
ARC-Projectcode 2006/181

Opdrachtgever
Gemeente Vlaardingen Dienst Stadswerk, dhr. T. van Olst
Bevoegd gezag
Gemeente Vlaardingen, drs. T. de Ridder
Beheer en plaats van documentatie
Archaeological Research & Consultancy

ARCHIS nummer bureau-onderzoek
18714

Tekst
M. Defilet & P.J.A. Stokkel
Afbeeldingen
P.J.A. Stokkel
Redactie
A. Ufkes
Eindredactie
J. Schoneveld

Status
definitieve versie

Autorisatie — J. Schoneveld

Uitgegeven door
ARC bv
Postbus 41018
9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Groningen, 24 oktober 2006

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

Dit bureau-onderzoek is vervaardigd in opdracht van de gemeente Vlaardingen. De aanleiding wordt gevormd door een nieuw op te stellen bestemmingsplan voor het plangebied Holy Zuidwest. In dit bestemmingsplan wordt een archeologische paragraaf opgenomen; de gegevens die in het kader van dit bureau-onderzoek zijn verzameld, liggen aan de archeologische paragraaf ten grondslag. Het verzoek tot vervaardiging van een bureau-onderzoek is afkomstig van Dienst Stadswerk van de gemeente Vlaardingen en is uitbesteed door het Vlaardings Archeologisch Kantoor, oftewel het VLAK. Laatstgenoemde instantie is de archeologische dienst van de gemeente Vlaardingen.

Het bureau-onderzoek is in augustus 2006 verricht door drs. M.P. Defilet en drs. P.J.A. Stokkel van Archaeological Research and Consultancy (ARC bv) en is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA) van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

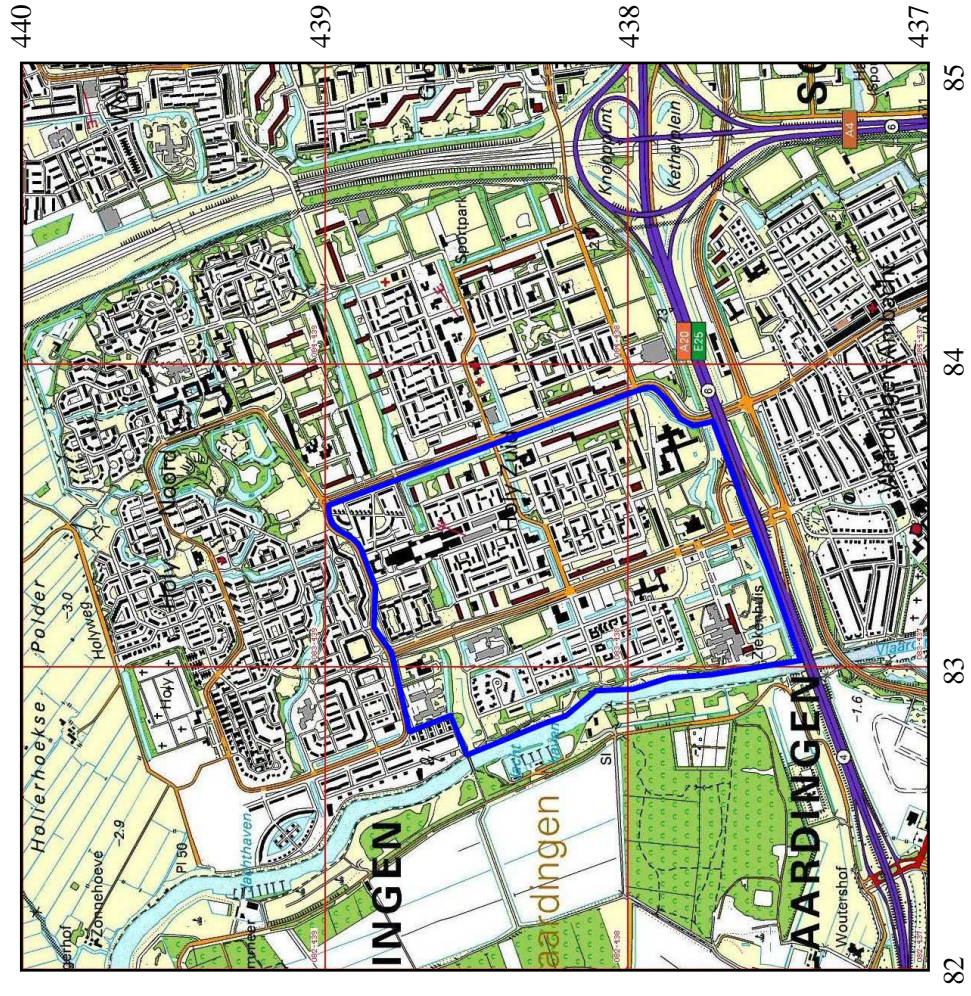
Hoewel het bureau-onderzoek vorm is gegeven volgens de reguliere opmaak van ARC, is rekening gehouden met het intern gebruik ervan binnen de gemeente Vlaardingen. Vandaar dat bijlage 1 is toegevoegd, een bijlage die ook in de Vlaardingse bureau-onderzoeken standaard wordt opgenomen.¹

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het plangebied is gelegen in de zuidwestelijke hoek van de Vlaardingse woonwijk Holy (afb. 1). Het wordt begrensd door de Churchillsingel in het noorden, de rijksweg A20 in het zuiden, de Lepelaarsingel in het oosten en de Vlaardingse Vaart in het westen.

Holy zelf betreft de meest noordelijke woonwijk van Vlaardingen en werd vanaf het midden van de jaren '60 van de vorige eeuw aangelegd. De woonwijk grenst met diens zuidzijde aan eerder aangelegde stedelijke uitbreidingen in de Babberspolder en Vlaardingen-Ambacht. Aan de oostzijde bevindt zich Schiedam; ten noorden en westen ligt het recreatiegebied Midden-Delfland, op Vlaardings grondgebied gevormd door de Aalkeet Binnen- en Buitenpolder, de grotendeels opgespoten Broekpolder en de Holierhoekse Polder.

¹De hoofdtekst van deze bijlage is vormgegeven door de gemeentelijke archeoloog van Vlaardingen, drs. T. de Ridder. De hier opgenomen versie is ontleend aan Torremans 2005.

Legenda

— Onderzoekslocatie

Afbeelding 1 Topografische kaart van de onderzoekslocatie en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1.3 Objectgegevens

Provincie	Zuid-Holland
Gemeente	Vlaardingen
Plaats	Vlaardingen
Toponiem	Holy Zuidwest
Kaartblad	37E
Coördinaten	N: 83.131/438.840 O: 83.750/438.450 Z: 83.440/437.580 W: 82.940/438.110
Type object	Objecttype: woonwijk
Type bodem	Noordelijke deel: polder- en drechtvaaggrond
Geomorfologie	Oeverwallen, stroomruggen, differentiële klink

1.4 Doel van het onderzoek

Holy Zuidwest behoort tot de gebieden waar binnen Vlaardingen de meeste vondstmeldingen zijn gedaan. De archeologische potentie van het plangebied is reeds uit diverse studies gebleken. Zo is door De Ridder (z.j.) in het verleden reeds een Standaard Archeologische Inventarisatie (SAI, thans bureau-onderzoek geheten) voor Holy Zuid uitgevoerd. In Holy Zuidwest is het plangebieddeel Vlietland Ziekenhuis door middel van een bureau-onderzoek reeds onder de loep genomen (Torremans 2005).² Uit beide studies blijkt er in het plangebied op diverse plaatsen archeologische resten uit de IJzertijd, Romeinse Tijd, Middeleeuwen en Nieuwe Tijd te verwachten zijn.

Bij toekomstige bouwprojecten en herinrichtingswerkzaamheden kunnen archeologische resten derhalve geroerd worden. Het doel van dit bureau-onderzoek is het verder uitdiepen en of aanvullen van boven genoemde bronnen. Dit leidt tot het volledig in kaart brengen van de archeologische waarden die in het plangebied aanwezig zijn, gecombineerd met een verwachtingsmodel. Dit model dient als toetsingsinstrument voor toekomstige ingrepen in de ruimtelijke ordening van het plangebied. Tevens wordt advies voor eventueel vervolgonderzoek gegeven.

Om op gemeentelijk niveau archeologische waarden te beschermen, worden in bestemmingsplannen archeologische paragrafen opgenomen. De resultaten van het bureau-onderzoek geven concreet invulling aan de archeologische paragraaf. In de toelichting op de planvoorschriften wordt archeologische informatie gepresenteerd; als ondergrond voor de plankaart dienen een vindplaatsenkaart en archeologische verwachtingskaart.

1.5 Werkwijze

Voor de vervaardiging van het bureauonderzoek is gebruik gemaakt van het archief van het VLAK en Dienst Stadswerk. Het archief van het VLAK bevat gedetailleer-

²Het betreft hier een kleiner plangebied dan in onderhavig bureau-onderzoek onderwerp van bespreking is. Het plangebied van het Vlaardingse bureau-onderzoek wordt begrensd door de Dillenburgsingel in het noorden, de rijksweg A20 in het zuiden, de Vlaardingse Vaart in het westen en de Holysingel in het oosten.

de informatie over alle vindplaatsen die in Vlaardingen gelegen zijn. Voor de codering van vindplaatsen is Vlaardingen opgedeeld in deelgebieden die met uitzondering van het centrum samenvallen met de oude polderindeling. Het plangebied is gelegen in de Holierhoekse Polder, deelgebied 4. Daarbinnen zijn vindplaatsen en waarnemingen in oplopende volgorde genummerd. Het gegeven dat alle waarnemingen binnen dit systeem vallen, maakt dat niet iedere gekarteerde locatie een vindplaats betreft. Er kan immers ook een waarneming zijn verricht zonder dat er iets gevonden is. Een aantal van de vindplaatsen is ook in Archis (het digitale archeologische informatiesysteem van Nederland) aangemeld, maar een deel moet nog verwerkt worden.

Naast vindplaatsgegevens en de literatuur waarnaar binnen het VLAK-archief wordt verwezen, is ook divers kaartmateriaal bestudeerd. Het handelt daarbij om geo(morfo)logische kaarten, de Indiatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW, bron: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek), de Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS, bron: provincie Zuid-Holland), de Archeologische Monumentenkaart (AMK, bron: ROB) en divers historisch kaartmateriaal. Het VLAK is momenteel bezig met de vervaardiging van een verwachtingskaart. Hieraan ligt onder andere een geo(morfo)logische kaart ten grondslag die in belangrijke mate is afgeleid van Vlam (1945), Van Liere (1948), Staalduinen (1979) en Bult (1983). Geologische informatie die tijdens archeologisch onderzoek in Vlaardingen is verkregen, is eveneens in het kaartbeeld verwerkt. In het VLAK-archief bevindt zich een hoogtelijnenkaart van Holy uit 1958. Hieruit valt de loop van krekken af te leiden zoals die zich enige jaren voor de bouw van de woonwijk nog als stroomruggen in het landschap manifesteerden.

Het archief van Dienst Stadswerk is geraadpleegd voor bestudering van resultaten van milieutechnisch onderzoek. Dit om een globale indruk te krijgen van de aanwezigheid van ophogingen.

Informatie van boven genoemde bronnen wordt vertaald naar een vindplaatsenkaart op een geologische ondergrond en een archeologische verwachtingskaart, voorzien van een beknopte toelichting en advies. Tenzij anders vermeld is de ondergrond van kaarten verkregen via Dienst Stadswerk van de gemeente Vlaardingen.

2 Resultaten

2.1 Beschrijving van het onderzoeksgebied

2.1.1 Inrichting

Het plangebied, en feitelijk heel Holy Zuid, is oorspronkelijk vormgegeven volgens het principe van etagebouw en grote, groene ruimten. Op deze wijze wilde men van de gesloten stadsplannen afstappen. Het plangebied zelf meet 111 ha. Circa 60% hiervan is bebouwd, thans ook met laagbouw. De meeste open ruimte bevindt zich ten zuiden en oosten van het Vlietland-ziekenhuis. De opzet van Holy Noord wijkt af. Dit wijkdeel is kleinschalig opgezet, individualisme benadrukkend.

2.1.2 Fysische geografie en geo(morfo)logie

De bovenste circa 5 m van het plangebied kenmerkt zich blijkens de geologische kaart van Nederland (schaal 1:600.000, gebaseerd op De Mulder et al. 2003) door de aanwezigheid van de Formatie van Nieuwkoop en het Laagpakket van Walcheren (Na17). Tot de Formatie van Nieuwkoop behoort tot deze diepte veen dat zich aan het einde van het Atlanticum achter de strandwallen kon ontwikkelen tot dikke pakketten, het Hollandveen Laagpakket. Tijdens overstromingen brak de zee via het mondingsgebied van de Maas het land binnen waardoor getijdenkreeken ontstonden of reeds bestaande kreeken werden uitgeschuurd. Dit gebeurde vooral aan het einde van het Subborea. In de kreeken werd zand en zandige klei afgezet; daarbuiten een dik kleidek dat de veengroei onderbrak. De kreekafzettingen zelf bestaan uit gelamineerde zand- en kleilagen; de oeverwalafzettingen uit zavel en lichte klei. Verder weg van de kreeken zijn in de komgebieden de fijnste kleideetjes afgezet. Dit totaal aan afzettingen wordt tot de Formatie van Naaldwijk gerekend, het Laagpakket van Walcheren. In perioden dat er geen overstromingen waren, herstelde de veengroei zich. Op deze wijze ontstond een sequentie van klastisch sediment met inschakelingen van veen. Oorspronkelijk waren de kreeken de laagste elementen in het landschap. Door opslibbing van de oevers, het opgevuld raken van kreeken met sediment en sterke inklinking van het nabijgelegen veen, werden zij uiteindelijk de hoogste delen in het landschap, de stroomruggen. Dit fenomeen wordt ook wel aangeduid als omkering of inversie van het landschap.

Onderzoek van de Rijks Geologische Dienst (De Jong 1971) en RAAP (Deunhouwer en Van Eijk 2001) wijst uit dat op plaatsen in het zuidelijke en noordoostelijke deel van het plangebied het Laagpakket van Walcheren op het Laagpakket van Wormer is gelegen. Dit laagpakket wordt eveneens tot de Formatie van Naaldwijk gerekend en manifesteert zich vanaf 3,50 tot 4 m –maaiveld.

De Laagpakketten van Wormer en Walcheren werden in het verleden onderverdeeld in respectievelijk Afzettingen van Calais en Afzettingen van Duinkerke. Deze indeling wordt thans als verouderd en onbruikbaar opgevat (Berendsen 2004, pp. 238–243), maar heeft in de archeologische wereld nog wel aanhang. De indeling gaat gepaard met de termen ‘transgressie’ en ‘regressie’, respectievelijk verwijzend naar perioden van toenemende en afnemende zee-invloed. Met betrekking tot het plangebied wordt het bovengenoemde deel van het Laagpakket van Wormer gerekend tot de Calais IVa-transgressiefase (Laat-Neolithicum); het Laagpakket van Walcheren wordt verdeeld in de transgressiefasen van Duinkerke 0 (Vroege en Midden-Bronstijd), I (Midden-IJzertijd) en III (Middeleeuwen; zie ook bijlage 2). Volgens Bult (1983, pp. 17–19) brak gedurende de Duinkerke 0-transgressiefase tussen Vlaardingen en Schiedam een kreekstelsel in het landschap. Dit systeem vertakte zich ook naar het noorden in de richting van het plangebied. De kreeken die zich in het plangebied in het Hollandveen Laagpakket hebben gesneden, worden door Flamman, Visser en Van Londen (1999, pp. 18–19) echter tot de Duinkerke I-transgressiefase gerekend. Dit systeem wordt ook wel als ‘Vlaardingenstelsel’ aangeduid en is ter plaatse tot in de Romeinse Tijd watervoerend geweest (Deunhouwer en Van Eijk 2001). Afzettingen van Duinkerke III houden verband met overstromingen die Vlaardingen in 1134 en 1164 troffen. Daarbij is een dik pakket klei afgezet, het zogeheten ‘Vlaardingendek’. Op de geologische situatie wordt in

het kader van de paleogeografie hieronder verder ingegaan.

2.1.3 Bodemtypen in plandeel Holy-Zuidwest

Door de bebouwing is het plangebied niet afgedekt op de bodemkaart, met uitzondering van het uiterst noordelijke deel in de omgeving van het kruispunt van de Holysingel met de Churchillsingel. Hier bevindt zich ter hoogte van de kreekafzettingen een zavelige, kalkarme poldervaaggrond die overgaat in een kleiige, kalkarme drechtvaaggrond op veen.³

2.1.4 Resultaten milieuboringen

Met name om een globaal beeld te krijgen van de diktes van ophogingspakketten in het plangebied, zijn de boorstaten van milieuonderzoeken bekeken. Om toegang tot de gegevens te krijgen, is een bezoek gebracht aan het archief van Dienst Stadswerk. Uit de vele milieu-onderzoeken is een selectie gemaakt op basis van hun ligging in het plangebied en de diepte van de boringen. Het resultaat is een goede verspreiding van relatief diepe boringen (gemiddeld 2 m –maaiveld). Daarnaast zijn de resultaten van een Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI) uitgevoerd door RAAP (Deunhouwer en Van Eijk 2001) bekeken. Voor dit onderzoek zijn boringen gezet bij het Vlietland-ziekenhuis. De beschrijving van een sloottalud, waarvan de lagen bemonsterd zijn voor pollenanalytisch onderzoek, is eveneens in het onderzoek meegenomen (De Jong 1971).

Uit algemene gegevens is bekend dat het gebied tussen de Rijksweg A20 en de Europaboulevard in Holy Noord met circa 50 cm opgereden grond is verhoogd. De milieuboringen wijzen echter op diktes tussen de 25 en 100 cm. De variaties zijn niet verwonderlijk gezien de hoogteverschillen in het plangebied vóór de bouw van de woonwijk. Hiervan getuigt een hoogtelijnenkaart die zich nu in het VLAK-archief bevindt maar oorspronkelijk uit het archief van Dienst Stadswerk komt (zie afb. 8). Op lagere punten is vanzelfsprekend meer grond opgebracht om tot een bepaalde peilhoogte te komen. Dit wordt geïllustreerd door het gebied tussen de Churchillsingel in het noorden, de Paul Henri Spaakring in het zuiden, de Lepe-laarsingel in het oosten en de Joan Monetring in het westen. De hoogtelijnenkaart toont hier een laagliggend gebied; er is hier tijdens booronderzoek tot op een diepte van meer dan 2 m enkel zand aangetroffen.⁴ Milieuboringen, zo bleek ook uit dit onderzoek, zijn te globaal om een goede indruk van de bodemopbouw te krijgen (ze dienen dan ook een ander doel). Er wordt een grof onderscheid in grondsoorten gemaakt, maar fijne schakeringen blijven buiten de analyse. Bij het gebruiken van de gegevens moet dus voorzichtigheid worden betracht. Globaal kan worden gesteld dat zich onder de ophogingslagen tot circa 1,50 m –maaiveld (zandige) kleipakketten bevinden; daaronder ligt Hollandveen.

³ www.bodemdata.nl

⁴ De boringen zijn gezet in het kader van twee milieu-onderzoeken. Ramil bv voerde in 1988 een onderzoek uit; een daarnaast liggend perceel is in 1993 door Grondslag bv onderzocht.

2.2 Bekende archeologische waarden

2.2.1 Archeologische monumenten en waarnemingen

Het VLAK-archief vermeldt voor het plangebied 29 waarnemingen (afb. 2). Voor een overzicht wordt verwezen naar bijlage 3.⁵ Van deze waarnemingen zijn er op dit moment zeventien in Archis aangemeld. In de meeste gevallen gaat het om vondsten die zijn gedaan tijdens de aanleg van de woonwijk vanaf 1966. Dit grootschalige grondverzet is gevolgd door leden van de amateur-archeologische werkgroep Helinium. Een aantal waarnemingen heeft betrekking op opgravingen. Deze opgravingen vloeiden enerzijds voort uit de waarnemingen van Helinium; anderzijds uit de historisch bekende aanwezigheid van mottekastelen en andere terreinen waarvan de resten door de inrichtingswerkzaamheden bedreigd werden.

Een aantal waarnemingen heeft ertoe geleid dat plangebieddelen zijn weergegeven op de AMK. In totaal handelt het om zeven terreinen waar resten van mottekastelen en boerderijen uit de IJzertijd, Middeleeuwen en Nieuwe Tijd zijn gelegen. Deze terreinen hebben een hoge archeologische waarde, met uitzondering van de Juffer Aechtenwoning die een zeer hoge archeologische waarde heeft. Toewijzing van AMK-terreinen heeft ook op basis van historisch kaartmateriaal plaatsgevonden.

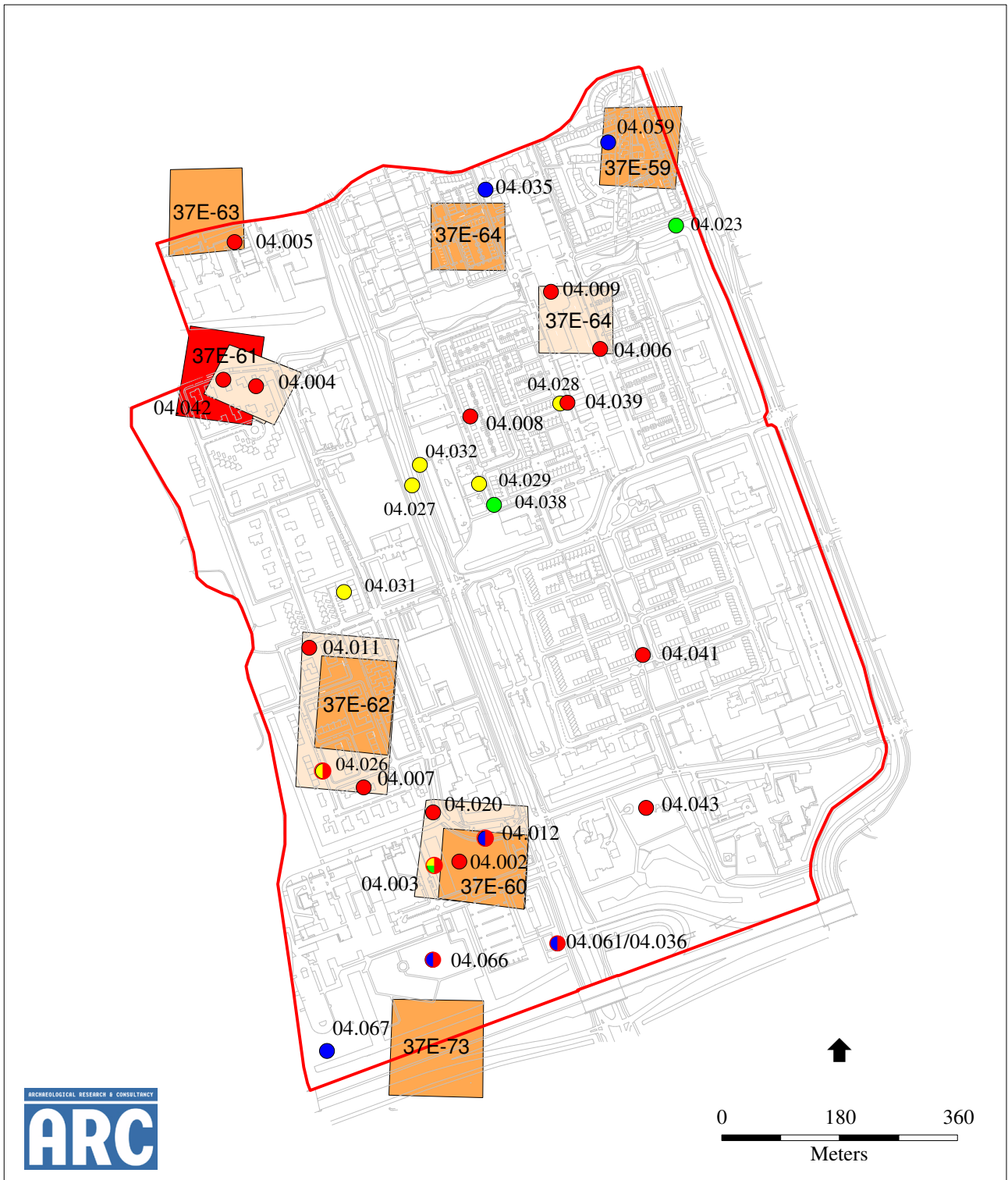
Van een aantal AMK-terreinen valt het op dat de waarnemingen die aan de toewijzing ten grondslag liggen, buiten de terreinen zijn gelegen. Voor AMK 37E-064 is dit al langere tijd bekend. Het geldt echter ook voor AMK 37E-062 en deels voor AMK-terrein 37E-060. Op de vindplaatsenkaart zijn voor deze terreinen derhalve alternatieve aanduidingen weergegeven. Bij AMK-terrein 37E-060 zijn de waarnemingen 04.036 en 04.061 niet geïncorporeerd. Het handelt hier om vondsten die voor het terrein waarschijnlijk niet relevant zijn. Voor AMK-terrein 37E-061 wordt een alternatieve locatie voorgesteld omdat een kaart van Holy uit 1965 deze uitwijst.

De belangrijkste gegevens van de waarnemingen zijn in bijlage 3 in tabelvorm samengevat. Enkele belangrijke waarnemingen zullen vervolgens afzonderlijk beknopt worden besproken.

2.2.2 Charlotte de Bourbonlaan 04.039: pollenmonster uit sloottalud

In samenwerking met de ROB heeft de Rijks Geologische Dienst in 1971 ter plaatse een holoceen profiel onderzocht (De Jong 1971). Dit profiel werd waargenomen in een sloottalud en bestond uit Hollandveen met daaronder Duinkerke 0-afzettingen gevolgd door mogelijk Calais IV-afzettingen en daarboven Duinkerke III-afzettingen. Het Hollandveen manifesteerde zich van 95–130 cm –maaiveld. In de top van de Duinkerke 0-afzettingen (niet op het kaartbeeld van afb. 7 zichtbaar) en de onderzijde van het Hollandveen werden pollen van graan (*Cerealia*) aangetroffen. Dit wijst voor de Late Bronstijd/Vroege IJzertijd op aanwezigheid van de mens in het plangebied of diens omgeving. Een ¹⁴C-datering van de onderzijde van het Hollandveen plaatst deze situatie rond 2960±60 BP. Hoger in het Hollandveen ontbrak *Cerealia* en waren er aanwijzingen voor een toenemende mariene invloed,

⁵Het handelt hier om locaties waar daadwerkelijk archeologische informatie is aangetroffen.

Legenda

AMK terrein van zeer hoge archeologische waarde	Nieuwe Tijd
AMK terrein van hoge archeologische waarde	Middeleeuwen
Alternatieve lokatie voor AMK terrein	Romeinse Tijd
bestaande architectuur	IJzertijd
grens plangebied	

Afbeelding 2 Locaties van de archeologische vindplaatsen en AMK terreinen. Kaart: P.J.A. Stokkel.

waarschijnlijk verband houdend met de Duinkerke I-transgressiefase. Afzettingen boven het Hollandveen bevatten weinig boompollen en veel kruiden. Dit wijst op een open, ontbost of in cultuur gebracht landschap. Dat deze afzettingen tot de Duinkerke III-transgressiefase gerekend kunnen worden, is afgeleid van lage waarden aan rogge (*Secale*). Dit was het voornaamste product van het middeleeuwse landbouwbedrijf, maar komt in lage waarden ook in eerdere perioden voor.

2.2.3 Loperweg 02.023: boerderij uit de Vroege IJzertijd

Als gevolg van de lage ligging van Holy Noord, moest dit deel van de woonwijk voor aanvang van de inrichtingswerkzaamheden worden opgespoten. Daartoe werden perskaden opgeworpen waarbinnen de baggerspecie kon worden opgeslagen. De grond voor de perskaden werd aan het maaiveld ontleend. Heliniumlid en mede-oprichter G. Zondag was als opzichter van deze werken aangesteld. Hij onderzocht gronddepots op de aanwezigheid van archeologische resten. In 1966 vond hij in een een perskade aardewerk en zocht de omgeving af. Nabij de perskade trof hij de oorspronkelijke vindplaats aan en voerde een proefonderzoek uit waarbij houten palen van een boerderij werden gevonden (Wind 1973, pp. 79–89). De boerderij kon aan de hand van het aardewerk in de Vroege IJzertijd worden gedateerd; dit leidde ertoe dat contact met de ROB werd gezocht waarna een noodopgraving plaatsvond.

De restanten van de boerderij (afb. 3) bevonden zich op slechts 70 cm onder het toenmalige maaiveld en bleken uitstekend te zijn geconserveerd. De wanden bestonden uit gevlochten takken van wilgen- of elzenhout. In totaal zijn er meer dan 250 palen van de boerderij opgetekend. De dikkere palen waren gemaakt uit voornamelijk elzenstammen die overlangs in twee of vier delen waren gekloofd. Planken waren van eikenhout vervaardigd (De Ridder 2001, p. 11). De structuur mat in totaal 17,60 m in lengte en circa 8 m in breedte. Het oostelijke deel vond men niet terug, zodat men concludeerde dat de boerderij oorspronkelijk nog langer is geweest. De plattegrond was drieschepig en bestond volgens de onderzoekers uit drie vertrekken. De ingang bevond zich in de kopse westzijde en werd gemarkeerd door een op paaltjes steunende boomstam die als drempel fungeerde. Het eerste vertrek, de woonruimte, had een lengte van 4,20 m en bevatte een vloer van riet of stro. Gescheiden door een vlechtwerkwand kwam daarna een 8 m lange stalruimte met om de 2 m veeboxen. Ook hier was de vloer met riet of stro bedekt. In de stal trof men een hardplaat van zavelige klei aan. Achter de stallen bevond zich een noord-zuid georiënteerde, 1,25 m brede gang die vanuit de stallen en een ingang in de noordelijke langgevel te bereiken was (vergelijk Van den Broeke en Van Londen 1995, p. 28). In het pad van de gang trof men een brandplek met gecalcineerd botmateriaal aan. Tot slot bevond zich hierachter een ruim 4 m lang vertrek met een tot 70 cm dik pakket mest (Wind 1973, pp. 82–83).

Hoewel het destijds niet is geconstateerd, geeft boven genoemde beschrijving van de boerderij waarschijnlijk een tweefasigheid weer. De Ridder (2001, p. 11) stelt dat de oudste boerderij 12 m lang was en enkel uit de woonruimte en stal bestond. Het overige deel van de boerderij zou tot een jongere fase behoren. Ook Van Heeringen noemt de mogelijkheid van meergefasigheid (Van Heeringen 1992, pp. 68–69).

Afbeelding 3 Boerderijplattegrond uit de Vroege IJzertijd. Bron: Wind 1973, p. 83.

2.2.4 Louise de Coligny laan 04.032: 'brandrestgraven' uit de Romeinse Tijd

In 1970 deden Heliniumleden een op het eerste gezicht belangwekkende vondst langs de Louise de Coligny laan. Het handelt daarbij om 'brandrest-' of crematiegraven waarin een groot aantal scherven uit de 2e eeuw n. Chr. werd gevonden. De ROB toonde grote belangstelling voor de vondst, ook doordat er een wrijfsteen met kleurresten werd aangetroffen. Op deze locatie trof men later in verspoelde context ook een zilveren denarius van Alexander Severus aan, geslagen in 230 n. Chr. Zowel het VLAKE-archief als Archis meldt dat de deining die rond de vondst van de brandrestgraven is ontstaan volkomen ongefundeerd is, maar helaas wordt geen alternatieve interpretatie gegeven.

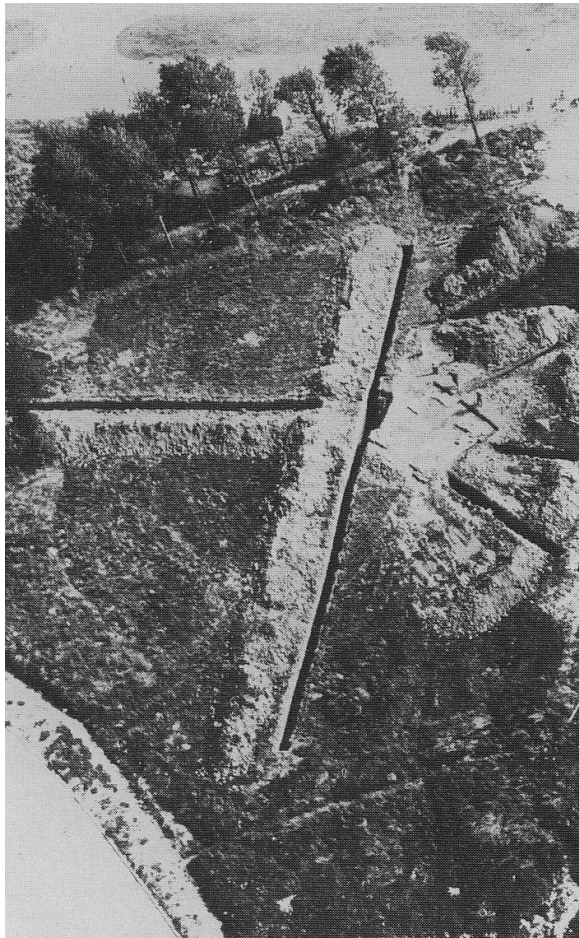
2.2.5 Polistraat/Willem de Zwijgerlaan 04.002–04.003, 04.012 en 04.020: mottekasteel Holy

Het mottekasteel Holy (AMK 37E-060) is met het oog op de bedreiging die de inrichtingswerkzaamheden vormden in 1964–1966 opgegraven (afb. 4 en afb. 5). Daarbij vond men op een oeverwal van een oude kreek de fundering van een 6,5 bij 7,4 m brede toren. De fundering bestond uit poeren met daartussen 2 m brede spaarbogen. Het opgaande metselwerk was 1,2 m dik. Tegen de toren was een oorspronkelijk 4,5 m hoge, vrij steile heuvel met een diameter van 19 m opgeworpen. De grond voor de heuvel was afkomstig uit een 5 m brede gracht die rond het kasteel werd uitgegraven (Hoek 1973, pp. 141–142). Dergelijke torens, die op een heuvel lijken te staan maar feitelijk op het maaiveld zijn gefundeerd, worden ook wel aangeduid als '*eingemottete*' torens (Struijs 2000, p. 338).

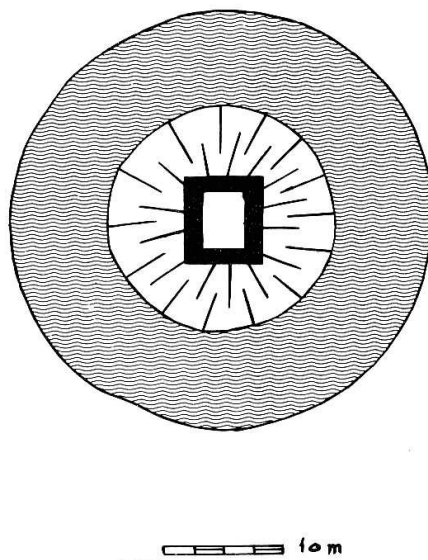
Een mottekasteel worden gedefinieerd als: "een geheel of gedeeltelijk kunstmatige heuvel met een regelmatige vorm en steile zijden, die gewoonlijk door een natte of droge gracht wordt omgeven. De constructie heeft tot doel de op zijn afgeplatte top staande versterkingen beter te verdedigen en de omgeving te beheersen" (Besteman in Bult 2000, p. 26). Torens op de heuvel waren aanvankelijk van hout; later van natuursteen of baksteen. Tot circa 1200 hadden mottekastelen een duidelijk verdedigings functie. De 12e-eeuwse mottekastelen van Leiden en Oostvoorne, met hun grote omvang en ringmuur met weergang, getuigen hiervan. Mottekastelen werden tot in de 13e eeuw gebouwd, maar deze latere versies werden kleiner en minder verdedigbaar opgericht. Waarschijnlijk fungeerde het mottekasteel in deze periode meer als statusobject van de lage adel (Bult 2000, p. 27). In deze context kan ook het mottekasteel Holy waarschijnlijk worden gezien.

Ten noorden van de toren trof men ook de resten van een tot het kasteelterrein behorende boerderij aan, daterend uit de 13e eeuw en later. Van een 17e-eeuwse opvolger trof men eveneens sporen aan. Men vermoedde dat het kasteel in de 16e eeuw werd verwoest waarna herbouw volgde. Daarbij groef men de heuvel af en plaatste tussen de spaarbogen vulmuurtjes.

Ten westen van boven genoemde structuren vond men in de bodem van de kreek aangepunte houten palen en aardewerk uit de Romeinse Tijd. De Ridder (1997) vermoedt dat het hier om de paalzetting van een damstructuur kan gaan, zoals ook aangetroffen zuidelijk van het plangebied.

Afbeelding 4 Opgraving in 1965. Bron: Hoek 1973, p. 141, afbeelding 73.

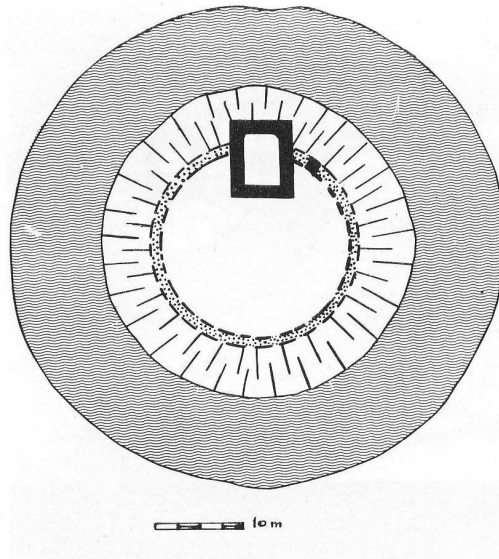

Afbeelding 5 Plattegrond van Holy. Bron: Hoek 1973, p. 143, afbeelding 76.

2.2.6 Prinses Beatrixlaan 04.004 en 04.042: mottekasteel Juffer Achtenwoning

Een tweede mottekasteel in Holy Zuidwest is gelegen ter hoogte van de Beatrixlaan. Het handelt hier om de zogeheten ‘Juffer Achtenwoning’, opgegraven in de periode vanaf 1965 en uit het midden van de 13e eeuw daterend (afb. 6). Dit mottekasteel was groter dan Holy: de diameter van de kasteelheuvel mat 35 m bij een hoogte van 4,5–8 m. De restanten van het kasteel zijn op wederom op de oeverwal van een oude kreek aangetroffen. In tegenstelling tot Holy was de toren op of in (dat wordt uit de in het kader van dit bureauonderzoek geraadpleegde literatuur niet duidelijk) de flank van de heuvel gebouwd. Aan drie zijden van de fundering bevonden zich spaarbogen; één zijde was massief opgetrokken. De toren mat 6,85 bij 8,50 m en had een ringmuur die aan weerszijden op de toren aansloot. De ringgracht had een breedte van circa 5 m. Ook de Juffer Achtenwoning werd in de 16e eeuw verwoest. Van de afbraak zijn uitbraaksleuven teruggevonden, gevuld met aardewerk en puin. De kasteelheuvel bleef tot circa 1880 zichtbaar; rond dat jaar werd hij afgegraven ten behoeve van de ophoging van de Holyweg (Hoek 1973, pp. 142–143; Westerdijk 2001, pp. 27–47).

Bij het graven van lange proefsleuven stuitte men op de resten van een tweeschipige boerderij die uit de 12e eeuw dateert. Het gebouw mat circa 7×28 m en bevatte een lemen vloer en twee stookplaatsen. De boerderij was op de venige vulling van de kreek gebouwd en vanwege de slappe ondergrond aan de noordzijde sterk verzakt (Westerdijk 2001, pp. 26–47).

Afbeelding 6 Plattegrond van de Juffer Achtenwoning. Bron: Hoek 1973, p. 144, afbeelding 77.

De boerderij was afgedekt door een dik kleipakket. Vlaardingen werd in de 12e eeuw tot tweemaal toe door een grote overstromingsramp getroffen. De eerste vond plaats in 1134. Als reactie liet de Hollandse graaf een dijktracé op de oevers van de Maas aanleggen. Dit lag echter te dicht bij de rivier, zodat het wassende water bij de volgende overstromingsramp in de winter van 1163 geen ruimte had. Door de kracht van het water werd de dijk bij Vlaardingen over een lengte van 2 km weggeslagen en overstroomde het achterland, waarbij nederzettingen werden verspoeld. Ook de boerderij onderging dit lot. Door de overstromingen zullen de ontginningen in de lager gelegen delen van Holy verloren zijn gegaan.

2.2.7 Terpen

In het plangebied zijn meerdere terpen gelegen. Ten noorden van de in relatie tot kasteel Holy besproken boerderij is door de ROB in 1966 de rand van een terp onderzocht (Willem de Zwijgerlaan 04.020). Hierbij zijn echter geen bewoningssporen gevonden. Deze zullen zich hogerop de terp hebben bevonden. Andere terpen in het plangebied betreffen:

- AMK-terrein 37E-062 (Baronielaan 04.007, Anna Pauwlownalaan 04.011 en Juliana van Stolberglaan 04.026);
- AMK-terrein 37E-063 (Prinses Beatrixlaan 04.005);
- AMK-terrein 37E-059 (Lepelaarssingel, geen VLAK-code);
- AMK-terrein 37E 064 (Joan Monetring 04.006/04.009).

Prinses Beatrixlaan 04.005 en Anna Pauwlownalaan 04.011 zijn in respectievelijk 1965 en 1967 opgegraven. De eerstgenoemde locatie betreft een boerderijterrein

dat tussen 1544 en 1571 eigendom was van Jan Jacobszn. Cock. Volgens de onderzoeksgegevens stond er op het terrein in de 15e eeuw een klein, stenen gebouw. Hoek (1973, p. 146) vermoedt dat het hierbij om een boerderijwoning gaat. Het gevonden aardewerk dateert de locatie aan het begin van de 14e eeuw. De terp op de tweede locatie is in 1966 door G. Zondag tijdens één van zijn vele waarnemingen ontdekt. Hij trof in eerste instantie een dik vondstpakket (woonlaag) met aardewerk uit de 13e en 14e eeuw aan. Nader onderzoek wees uit dat dit een terp was met een omvang van 20×30 m. Uit de in het kader van dit bureauonderzoek geraadpleegde literatuur blijkt niet of er bouwresten zijn gevonden. De overige locaties staan onder hun historische toponiem bekend als Zuider-, Midden- en Westerhuizen. Tijdens waarnemingen is hier middeleeuws aardewerk gevonden, maar de aanwezigheid van (mogelijke) terpen lijkt veeleer een deductie te zijn: de boerderijen hebben mogelijk een middeleeuwse voorganger gehad en gezien waarnemingen in de omgeving is het waarschijnlijk dat deze op terpen zijn gelegen.

Het ontstaan van de boerderijterpen in de 13e en 14e eeuw hangt samen met een toenemende vernatting van de regio. Deze werd veroorzaakt door een daling van het maaiveld. Waterstaatkundige werken, zoals de Vlaardingse Vaart, werden aangelegd, maar dit hielp in beginsel onvoldoende en versterkte bovendien het proces: door de ontwatering klonk de bodem nog meer (Van den Broeke en Van Londen 1995, p. 42). De mogelijkheden voor akkerbouw werden door deze situatie steeds beperkter en men moest op veeteelt overgaan.

2.3 Paleogeografie en archeologische waarnemingen in de omgeving

Om de relatie van de vindplaatsen met het fysisch milieu te beschrijven, kan gebruik worden gemaakt van een hoogtelijnenkaart die in 1958 voor de wijk Holy is vervaardigd (afb. 8) en de geologische kaart (afb. 7) die het VLAK momenteel aan het ontwikkelen is. De hoogtelijnenkaart geeft een redelijk goed beeld van de stroomruggen zoals die zich in 1958 nog in het landschap manifesteerden. In hoofdlijnen gaat het hier om een noordwest-zuidoost georiënteerde stroomrug die zich zuid- en noordwesten (minder hoog liggend) vertakt. De geologische kaart toont voor de ondergrond van het plangebied een uitgebreid netwerk van kreekafzettingen. Daartussen bevindt zich veen aan het oppervlak (uiterst noordelijke deel) of veen afgedekt door meer dan 80 cm klei. Omdat de geologische kaart nog in ontwikkeling is, wordt hier een vereenvoudigd beeld getoond.

Indien de waarnemingen worden gewogen, blijken negentien ervan mogelijke nederzettingen te betreffen; de overige tien zijn geïsoleerde vondsten. De determinatie van nederzettingen is ontleend aan het VLAK-archief en Archis en wordt hier onverkort overgenomen, hoewel het afleiden van nederzettingen uit los vondstmateriaal tentatief kan zijn. Er zijn slechts twee nederzettingen uit de IJzertijd bekend. Deze zijn in het veen of op de overgang met kreekafzettingen gelegen. Naar het bewoningsmodel van Midden-Delfland gedurende de IJzertijd oordelende (Bult 1983, pp. 22–46), kan de locatie van de in het veen gelegen nederzetting worden verklaard door de aanwezigheid van hoogveenkussens die door nabijgelegen krekken goed werden ontwaterd. Voor de nederzetting in het overgangsgebied kan hetzelfde gelden, maar diens locatie kan ook samenhangen met de aanwezigheid van oeverwallen. Zowel hoogveenkussens als oeverwallen betekenden door hun

hoge ligging een goede vestigingslocatie.

De nederzettingen uit de Romeinse Tijd bevinden zich bijna allemaal op de kreekafzettingen, met uitzondering van één nederzetting, die zich in het veengebied nabij de kreekafzettingen bevindt. Voor het zuidoostelijke deel van het plangebied is aangetoond dat hier gedurende de Romeinse Tijd een kreeksysteem actief was. Bewoning zal zich hebben geconcentreerd op de oeverwallen. De aanwezigheid van nederzettingen verder noordwaarts op de kreekafzettingen kan mogelijk op dezelfde manier worden verklaard. De nederzetting in het veen kan verklaard worden tegen de achtergrond van bovengenoemde vestigingsfactoren voor de IJzertijd.

Ten zuiden van het plangebied zijn te Hogewerf 01.006, Van Schravendijkplein 01.090, d' Engelsche Boomgaert 06.123 en Hoogstad 06.036 en 05.019 belangwekkende waarnemingen gedaan. Hogewerf 01.006 en Van Schravendijkplein 01.190 hebben beide betrekking op de grafelijke hof van Vlaardingen (Defilet en De Ridder 2004). Op de eerstgenoemde locatie is echter op de oeverwal van een kreek ook een boerderij uit de overgangperiode van de Late IJzertijd naar de Romeinse Tijd gevonden. Te Van Schravendijkplein 01.090 is op deze oeverwal een houtconstructie uit het midden van de 2e eeuw n. Chr. aangetroffen. De kreek beweegt zich noordelijk naar het plangebied via d' Engelsche Boomgaert 06.123 en Hoogstad 06.036 en 05.019. Op de locatie van d' Engelsche Boomgaert is op de oeverwal van de kreek wederom een nederzetting uit de overgangperiode tussen de Late IJzertijd en Romeinse Tijd gevonden (Defilet en De Ridder 2002); in de kreek een Romeinse dam. Dammen zijn er ook te Hoogstad 06.036 en 05.019 gevonden, daterende uit de IJzertijd en Romeinse Tijd. De oudste dam dateert uit 175 v. Chr. Bijzonder is de vondst van een klepduiker in een Romeinse dam, daterend uit 75–125 n. Chr. (De Ridder 2001, pp. 26–27). De kreek vervolgt zijn weg naar het noorden en kan in verband worden gebracht met de kreek waarlangs is het plangebied gedurende de Romeinse Tijd gewoond is.

Te Watersportweg 05.038 is in 2004 tijdens een archeologische begeleiding in een kreek zeer veel inheems- en import Romeins aardewerk gevonden. Inspectie van een oeverwal bracht een bewoningslaag aan het licht. De locatie ligt tegen de zuidwestelijke zijde van het plangebied; de kreek loopt vanuit die richting het plangebied in.

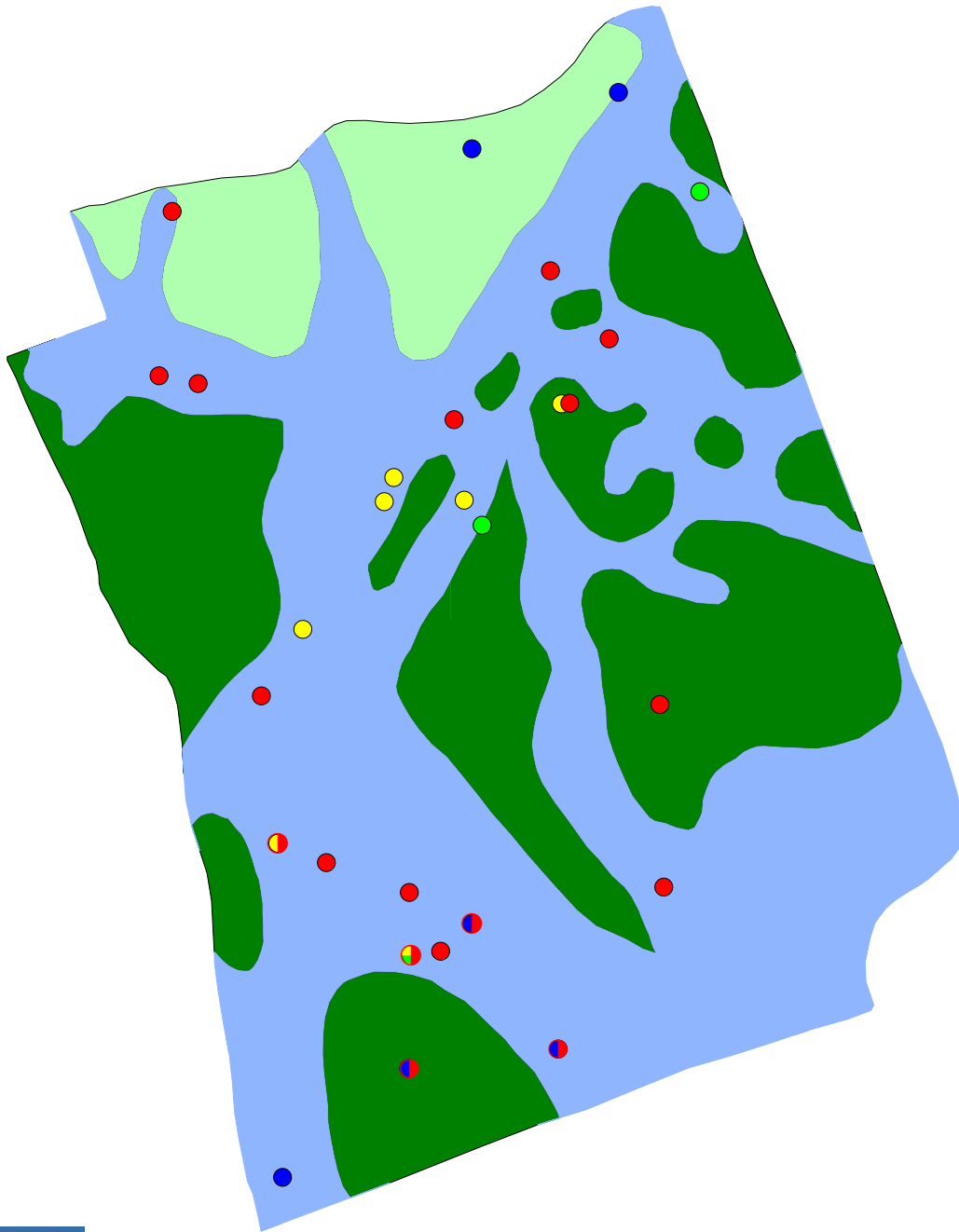
De middeleeuwse nederzettingen in het plangebied zijn ook alle op kreekafzettingen gelegen. Naar de archeologische gegevens van de opgraving van de Juffer Aechtenwoning te oordelen, was het kreeksysteem, of een deel daarvan, in deze periode verland. De nog zichtbare en hoger liggende stroomruggen zullen een aantrekkelijke vestigingsplaats hebben betekend, al dan niet verhoogd met terplichamen. In de Nieuwe Tijd bevonden de boerderijen zich op nagenoeg dezelfde plek als hun middeleeuwse voorgangers.

Belangwekkende middeleeuwse vindplaatsen die in dit verband niet onvermeld mogen blijven, zijn de kastelen op het terrein van d' Engelsche Boomgaert 06.0123 (Defilet en De Ridder 2002) en Steenhuizen, respectievelijk gelegen even ten zuidwesten en zuidoosten van het plangebied. Laatstgenoemde is rond 1300 gebouwd. De toren mat 8×8 m en was tegen de binnenzijde van een trapeziumvormige ommuring geplaatst. De gracht had dezelfde vorm (Hoek 1973, pp. 144145). Het kasteel, dat in 1965 en 1969 is opgegraven, vertoont overeenkomsten met het in 1998 opgegraven kasteel op het terrein van d' Engelsche Boomgaert. Dit kasteel dateert

uit 1275–1300 en is op de oeverwal van de kreek uit de Late IJzertijd/Romeinse Tijd gebouwd. Feitelijk is alleen de gracht van het kasteel teruggevonden. Deze had de afmetingen van $38 \times 26 \times 26 \times 27$ m; dit komt overeen met de afmetingen van de gracht van Steenhuizen. Beide kastelen zijn waarschijnlijk in 1351 tijdens de Hoekse en Kabeljauwse Twisten (zie hieronder) vernietigd. De aanwezigheid van een kasteelheuvel is tijdens het archeologische onderzoek van het kasteel op d' Engelsche Boomgaert 06.0123 niet aangetoond, maar een hoogtelijnenkaart uit 1952, vervaardigd vlak voor de inrichting van het terrein met een zwembad, toont ter plaatse van het kasteel wel een markante verhoging. Hoek (1973, p. 144) vermeldt expliciet dat kasteel Steenhuizen van het type zonder kasteelheuvel was. Bij kasteel Steenhuizen hoorde ook boerderij, gelegen ten noorden van het gebouw. Of dat bij het kasteel op d' Engelsche Boomgaert ook zo was, is onduidelijk. Restanten hiervan zijn niet gevonden. De opgraving beperkte zich tot ongeveer het kasteelterrein en de oudste vermelding van de boomgaard gaat terug tot slechts 1446. Daar alle overige hier beschreven kasteelterreinen wel boerderijen hadden, zal dat bij het kasteel op d' Engelsche Boomgaert waarschijnlijk niet anders geweest zijn.

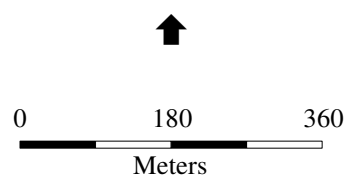
Bij de verdeling van de waarnemingen in het plangebied valt het op dat er nagenoeg geen karteringen zijn op de kreekafzettingen die zich in het zuidoostelijke deel van het plangebied bevinden. De vindplaats die er ligt, Dillenburgsingel 04.043, betreft los vondstmateriaal uit de Middeleeuwen en Nieuwe Tijd dat via molshopen ontsloten werd. Ten oosten van het plangebied zijn op enige afstand wel enkele waarnemingen gedaan. Daarbij handelt het om vindplaatsen uit de Midden en Late IJzertijd en Romeinse Tijd. Mogelijk kan uit het ontbreken van vindplaatsen op deze kreekafzettingen in het plangebied worden geconcludeerd dat het hier om kreken gaat die in de Romeinse Tijd en wellicht al eerder niet meer actief waren en/of een minder goede woonlocatie vormden.

Tot slot een kort woord over de waarnemingen even ten noorden van het plangebied, in Holy Noord en het aangrenzende nog onbebouwde deel van de Holierhoekse Polder. In Holy Noord zijn zes waarnemingen gedaan die met nederzettingen in verband kunnen worden gebracht. Drie hebben betrekking op de IJzertijd, twee op de Romeinse Tijd en één op de Middeleeuwen. Ze liggen vrijwel allemaal op of nabij kreekafzettingen. In de Holierhoekse Polder zijn door Bult (1983) zeventien waarnemingen gedaan. Eén waarneming heeft betrekking op een ijzertijdboerderij die in het midden van de jaren '90 van de vorige eeuw is opgegraven (Breeweg 04.054); één waarneming betreft losse vondsten uit de Romeinse Tijd. De overige waarnemingen houden verband met losse vondsten en tien boerderijterpen uit de Middeleeuwen. De ijzertijdboerderij is in het veen gelegen; de boerderijterpen op kreekafzettingen. Flamman, Visser en Van Londen (1999) merken in verband met hun proefsleuvenonderzoek op dat bewoning gedurende de IJzertijd in het veen spaarzaam is geweest. Grote delen van het veengebied betrof rietveen dat, in tegenstelling tot zegge- en mosveen, een slechte woonondergrond betekende. Zij stellen voorts dat de kreken gedurende de Romeinse Tijd watervoerend zijn geweest en dat bewoning op de oeverwallen gedurende deze periode eveneens schaars is geweest, hetgeen in tegenspraak is met de waarnemingen in plangebied Holy Zuidwest.

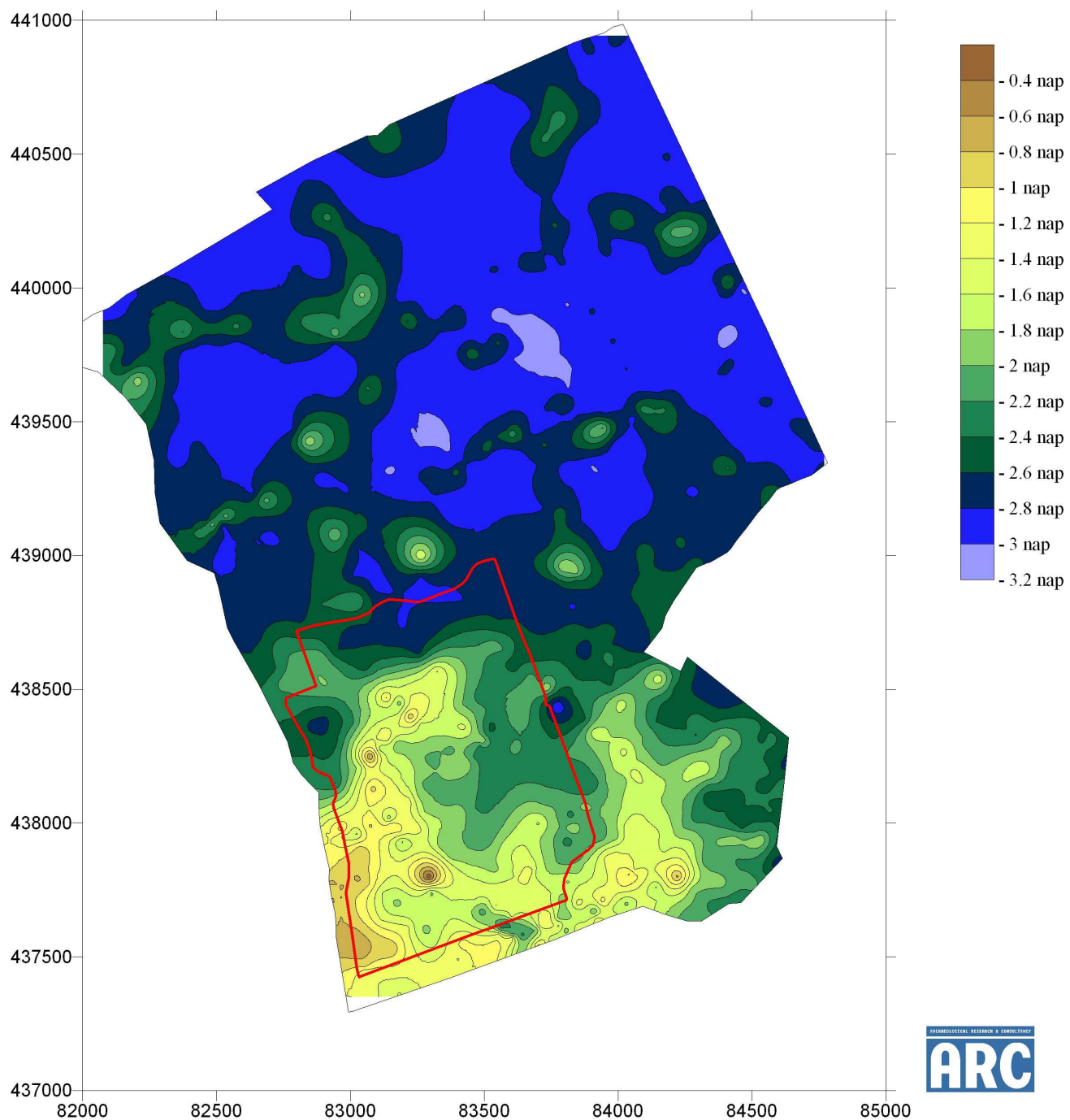

Legenda

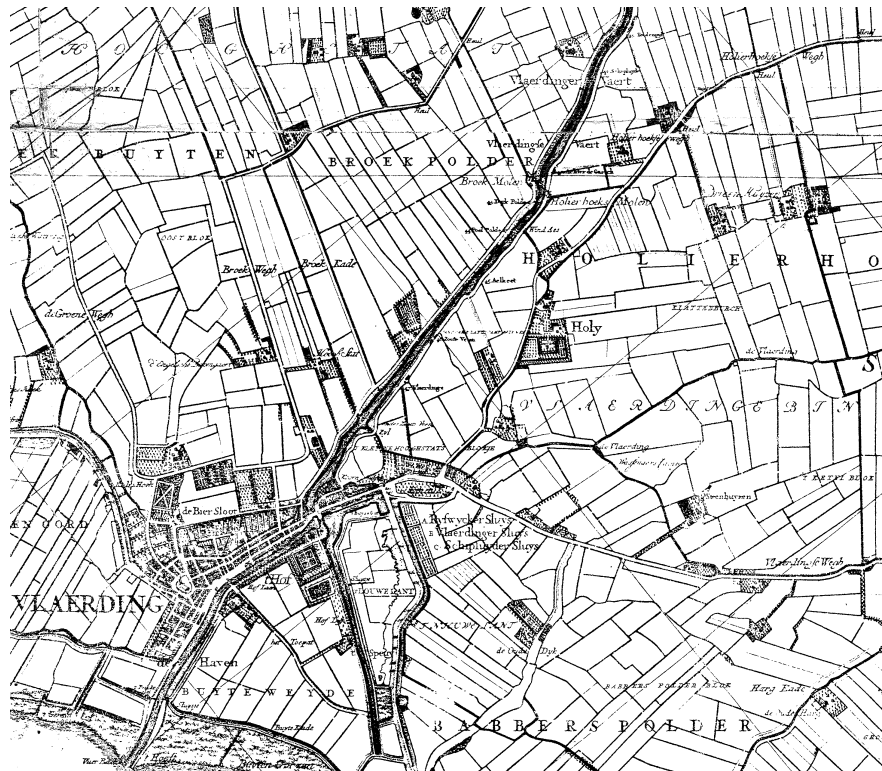
	Kreek-/kleidekafzettingen		IJzertijd
	veen aan het oppervlak		Romeinse Tijd
	veen afgedekt met klei met een dikte minder dan 80 cm		Middeleeuwen
			Nieuwe Tijd

Afbeelding 7 Geologische kaart van Vlaardingen. Bron: VLAK. Kaart: P.J.A. Stokkel.

Afbeelding 8 Hoogtelijnenkaart van Holy. De kaart toont fraai de hooggelegen kreekkruggen in het zuidelijke deel van Holy die zich in een lager gelegen (veen)gebied vertakken. Originele kaart: gemeente Vlaardingen. Kaart: P.J.A. Stokkel.

Afbeelding 9 Kaart van Kruikius uit 1712.

2.4 Historische situatie

Aan het einde van de 10e eeuw werd door waarschijnlijk de Hollandse graaf Dirk II ter hoogte van het Liesveldviaduct in Vlaardingen een grafelijk hof gesticht (Defilet en De Ridder 2004). Dit hof vormde een centrum in een groot complex van ontginningen. Vanuit de grafelijke hof voltrokken de ontginningen voor Holy zich in noordelijke richting. Bij de verkaveling werd gebruik gemaakt van de gevarieerde fysische structuur van het landschap, zoals de aanwezigheid van waterlopen. De ontginningen hadden ook een organisch karakter: kavels werden in de loop der tijden ontgonnen en zijn niet op één moment tot stand gekomen. Door deze factoren ontstond een onregelmatige verkaveling, ook wel ‘blokverkaveling’ genoemd. De verkaveling van Holy Noord kenmerkt zich daarentegen door lange regelmatige kavels, zogeheten ‘strekweren’. Deze verkavelingsvorm werd vanaf de 12e eeuw gehanteerd. De kaart van Kruikius uit 1712 (afb. 9) toont de bovengenoemde situatie.

Voor de ontginningen werden boerderijen gebouwd die door onvrije lieden (‘horigen’) werden bewoond. In ruil voor onderdak en voedsel bewerkten zij het land. Dergelijke boerderijen worden aangeduid als *mansi*. Volgens Hoek (1973, pp. 123–124) lagen deze *mansi* vooral ten noordoosten van de grafelijke hof langs de kreek de Vlaarding of diens vertakkingen. In 1206 werd de grafelijke hof in delen verkocht of in leen gegeven. De gronden kwamen op die manier in handen van adellijke lieden. Nicolais en Reinier van Hoylede bouwden op de grond van de voormalige hof rond 1240 de kastelen Holy en Juffer Achtenwoning. De naam

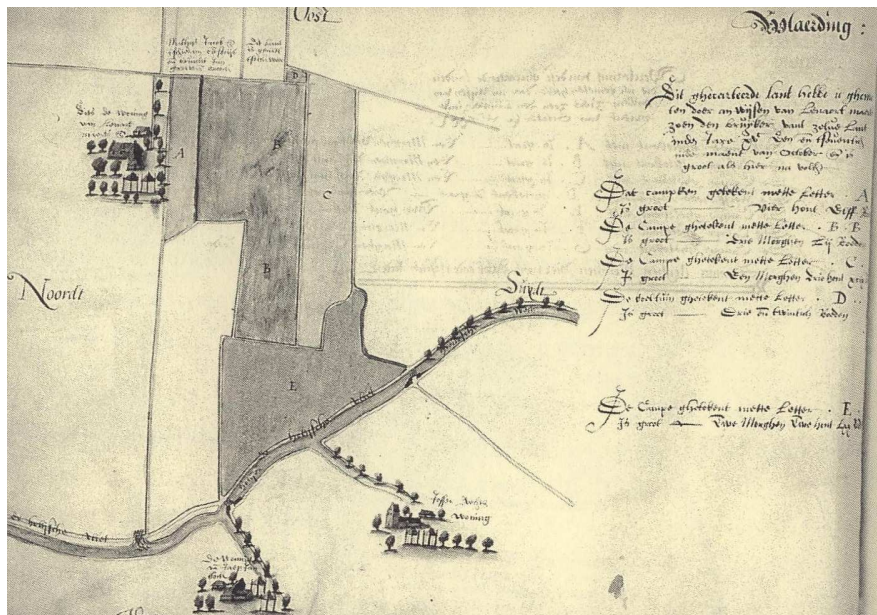
‘Holy’ is mogelijk een samentrekking van Hoge Lede: een hoge plaats aan de lede of watering. Met deze watering kan de Vlaarding bedoeld zijn. Deze stroomde ten oosten van het kasteel. Volgens Hoek’s reconstructie liep echter, evenwijdig aan de (latere) Holyweg, door het plangebied een vertakking van de Vlaarding, de Hoey-lede (Hoek 1973, p. 124, afb. 67; Struijs 2000, p. 334). De Juffer Aechtenwoning is vernoemd naar een eigenaresse van het kasteel. De oudste vermelding dateert uit 1424 (Westerdijk 2001, p. 39).

In de periode 1351 werden kasteel Steenhuizen en het kasteel op d’ Engelsche Boomgaert in verband met de Hoekse en Kabeljauwse Twisten vernietigd. Deze twisten voeren terug op een strijd tussen aanhangers van Margaretha van Beieren, opvolgster van graaf Willem IV van Holland, en aanhangers van haar zoon Willem van Beieren. Laatstgenoemde was tijdens afwezigheid van zijn moeder in het graafschap als gouverneur aangesteld. Hij genoot steun om graaf te worden, maar Margaretha vroeg hiervoor een te hoge financiële vergoeding. Om Willem toch graaf te laten worden, verenigden zijn aanhangers zich in de Kabeljauwen; de aanhangers van Margaretha in de Hoeken. Dit culmineerde in een strijd waaruit de Kabeljauwen als overwinnaar kwamen (Janse 2002, pp. 69–96). Hoekse kastelen werden afgebroken en hun bouw materiaal hergebruikt. Dit lot ondergingen Holy en de Juffer Aechtenwoning echter niet. In deze periode was Holy eigendom van Dirck Allartszn. Uyt den Hoeck (i.e. ‘uit de Holierhoek’); via overerving kwam het in 1374 in handen van zijn zoon Willem (Struijs 2000, p. 335). Beide kastelen worden, in tegenstelling tot Steenhuizen en het kasteel op d’ Engelsche Boomgaert, nog op 16e-eeuws kaartmateriaal aangeduid. Voor de Juffer Aechtenwoning toont dit kaartmateriaal de kasteeltoren met daaraan vastgebouwd een boerderij (afb. 10). Op dit kaartmateriaal is tevens de boerderij van Jan Jacobszn. Cock te zien. Ten oosten daarvan is nog een boerderij zichtbaar, waarschijnlijk behorende tot Drieënhuizen.

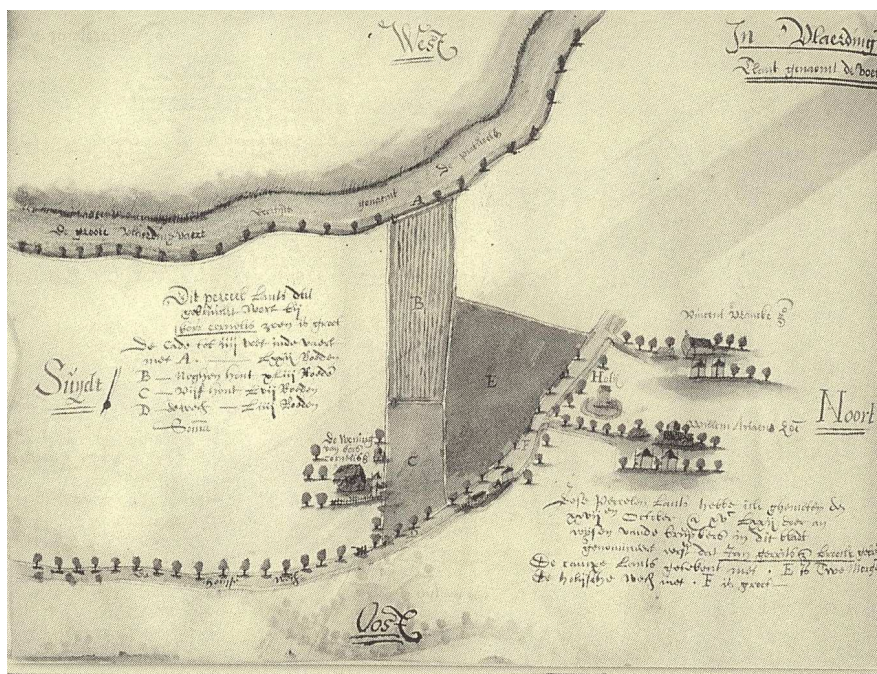
Beide torens hadden in deze periode een zadeldak tussen topgevels en twee boven elkaar gelegen vertrekken met zolder. Afbeelding 10 toont naast de boerderij een tweetal hooibergen, een schuur en boomgaard. De toren van Holy had nog steeds zijn motte en gracht (afb. 11). Daarbuiten lagen de boerderij, hooibergen en boomgaard. Zowel Holy als de Juffer Aechtenwoning waren vanaf de Holyweg via een oprijlaan te bereiken, geflankeerd door bomen. Afbeelding 11 toont linksonder de zogeheten ‘Hoge Woning’. Dit was lange tijd het rechtshuis van Vlaardingen-Ambacht waar enkele transporten van Holy zijn gepasseerd (Struijs 2000, p. 337).

Beide kastelen werden wel in 1574–1575 ernstig beschadigd tijdens de Spaanse Troebelen. De Geuzen pasten tijdens hun vertrek uit Vlaardingen de tactiek van de verschroeiende aarde toe. Om de voorkomen dat de Spanjaarden gebruik konden maken van verdedigbare stenen gebouwen, werden deze vernietigd. Wat Holy betreft, wordt in een historische bron expliciet over het verbrand zijn van het goed gesproken. De vernietiging van de Juffer Aechtenwoning kan worden afgeleid uit de boven genoemde uitbraaksleuven met daarin 16e-eeuws materiaal én het gegeven dat het kasteel op kaartmateriaal van latere datum niet meer te zien is. Een afbeelding uit 1701 toont enkel de boerderij binnen een rechthoekig erf met hooibergen.

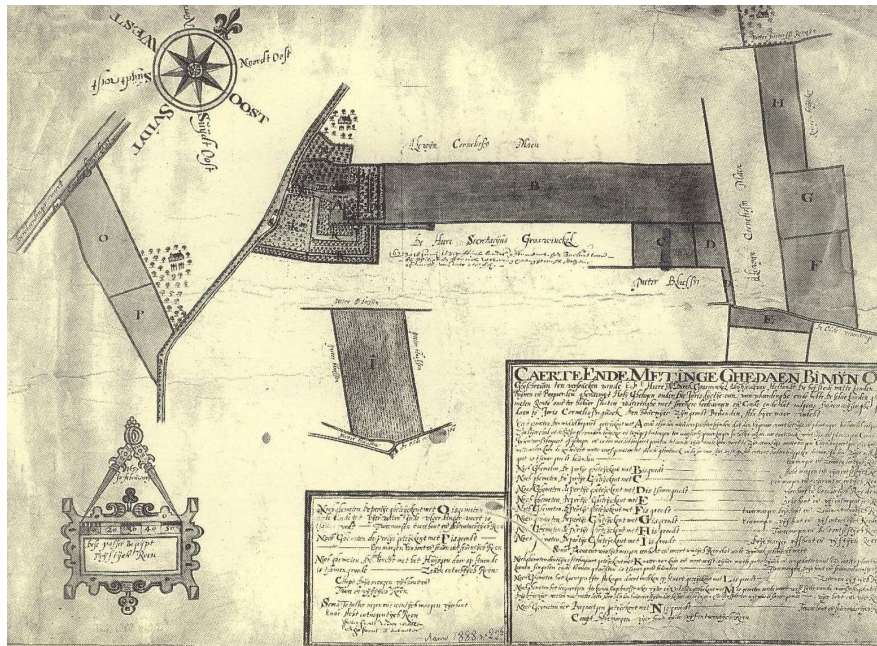
Tussen 1614 en 1632 is de toren van Holy hersteld. Op kaartmateriaal uit 1657 heeft het kasteelterrein een formele inrichting gekregen, met boomgaarden

Afbeelding 10 De Juffer Achtenwoning en omgeving anno 1572, weergegeven door Jan Janszn. Potter. Bron: Ter Brugge 1998, p. 4, kaart 5. Origineel: Gemeente Archief Schiedam, Kaartboek Gasthuis fol. 9. v.

Afbeelding 11 Holy anno 1572, weergegeven door Jan Janszn. Potter. Bron: Ter Brugge 1998, p. 6, kaart 9. Origineel: Gemeente Archief Schiedam, Kaartboek Gasthuis fol. 10. v.

Afbeelding 12 Holy anno 1657, weergegeven door Pieter Floriszn. van der Salm. Bron: Ter Brugge 1998, p. 36, kaart 69. Origineel: Algemeen Rijksarchief 's-Gravenhage.

en rechte lanen, singels en watergangen. Het kreeg de allure van een buitenplaats (Struijs 2000, p. 339; 12).

De kaart van Kruikius toont het plangebied gedetailleerd voor het begin van de 18e eeuw (afb. 9). Door het plangebied loopt van zuidwest naar noordoost de Holyweg met in het zuidoosten kasteel Holy en in het noordwesten het rechthoekige erf van de Juffer Aechtenwoning en noordelijk daarvan de woning van Jan Jacobszn. Cock. In het verkavelingsgebied ligt Drieënhuizen, via een pad verbonden met de Holyweg.

Na het overlijden van de laatste eigenaresse van Holy werden in 1859 de grond met toren en opstallen verkocht. Afbraak volgde in 1860, waarna in 1864 op het terrein een boerderij werd gebouwd. Deze is vervolgens in 1964 gesloopt. In deze periode werd nagenoeg alles wat nog aan de historie van het plangebied herinnerde afgebroken waarna ophogingen plaatsvonden. Daardoor verdween ook de historische structuur. Momenteel herinnert een inrijhek nog aan de locatie van Holy (afb. 13). Dit dateert uit 1735 en werd bij de sloop van de meest recente boerderij verwijderd (Westerdijk z.j.). In 1971 is het hek gerestaureerd en vlakbij de oorspronkelijke plek opgesteld. De huidige locatie geeft dus niet de oorspronkelijke situatie weer. Overigens wekt een verhoging in de oostzijde van het terrein bij velen de indruk dat dit de locatie van het kasteel weergeeft. Dit is echter niet meer dan een recente verhoging met baggerspecie.

2.5 Archeologisch verwachtingsmodel

Uit de informatie van de geologische kaart van Vlaarding en de paleogeografie is een verwachtingskaart vervaardigd. De hoogtelijnenkaart van Holy vormt op be-

Afbeelding 13 Inrijkehek van kasteel Holy. Foto: P. Stokkel.

paalde punten een toevoeging en is integraal in het kaartbeeld verwerkt (afb. 15). Een hoge kans op archeologische sporen is gegeven aan een zuidwest-noordoost georiënteerd kreeksysteem. Van de negentien in het VLAK-archief en Archis als zodanig aangeduide nederzettingen zijn er zeventien op diens afzettingen gelegen. Mogelijk al in de IJzertijd maar zeker in de Romeinse Tijd vormden oeverwallen van het actieve systeem goede bewoningsomstandigheden. Opmerkelijk zijn ook de vele waarnemingen voor deze perioden ten zuiden van het plangebied en in Holy Noord. Dit terwijl er voor deze perioden in de Holierhoekse Polder nauwelijks waarnemingen zijn. Waarnemingen die betrekking hebben op de Vroege Middeleeuwen ontbreken volledig. Menselijke aanwezigheid was er pas weer toen het plangebied vanuit de grafelijke hof werd ontgonnen. De stroomruggen van het inmiddels verlandde kreeksysteem vormden vanaf dat moment goede woonlocaties.

Het gebied buiten dit kreeksysteem heeft een middelhoge kans op archeologische sporen. In de IJzertijd is weliswaar op hoge punten in het veen gewoond, maar blijkens de verspreiding van vindplaatsen is dit niet intensief geweest. Mogelijk hangt dit samen met het op veel plaatsen voorkomen van slap rietveen, waardoor slechts enkele plekken geschikt voor bewoning zijn geweest. De kreekafzettingen in het zuidoosten van het plangebied hebben eveneens een middelhoge kans op archeologische sporen. In het plangebied zijn hierop geen relevante vindplaatsen aangetroffen, maar de waarnemingen in de omgeving wijzen uit dat bewoning niet helemaal uitgesloten kan worden. Het ontbreken van waarnemingen op deze afzettingen in het plangebied kan mogelijk worden verklaard door de aanname dat de betreffende kreek in de IJzertijd of Romeinse Tijd niet meer actief waren en/of andere locaties eenvoudigweg betere vestigingsplaatsen betekenden. Voor de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd zijn in het gebied met de middelhoge ver-

wachtingskans weinig tot geen sporen te verwachten. In deze periode werd door de toenemende vernatting voornamelijk veeteelt bedreven, hetgeen weinig tot geen sporen in de bodem achterlaat.

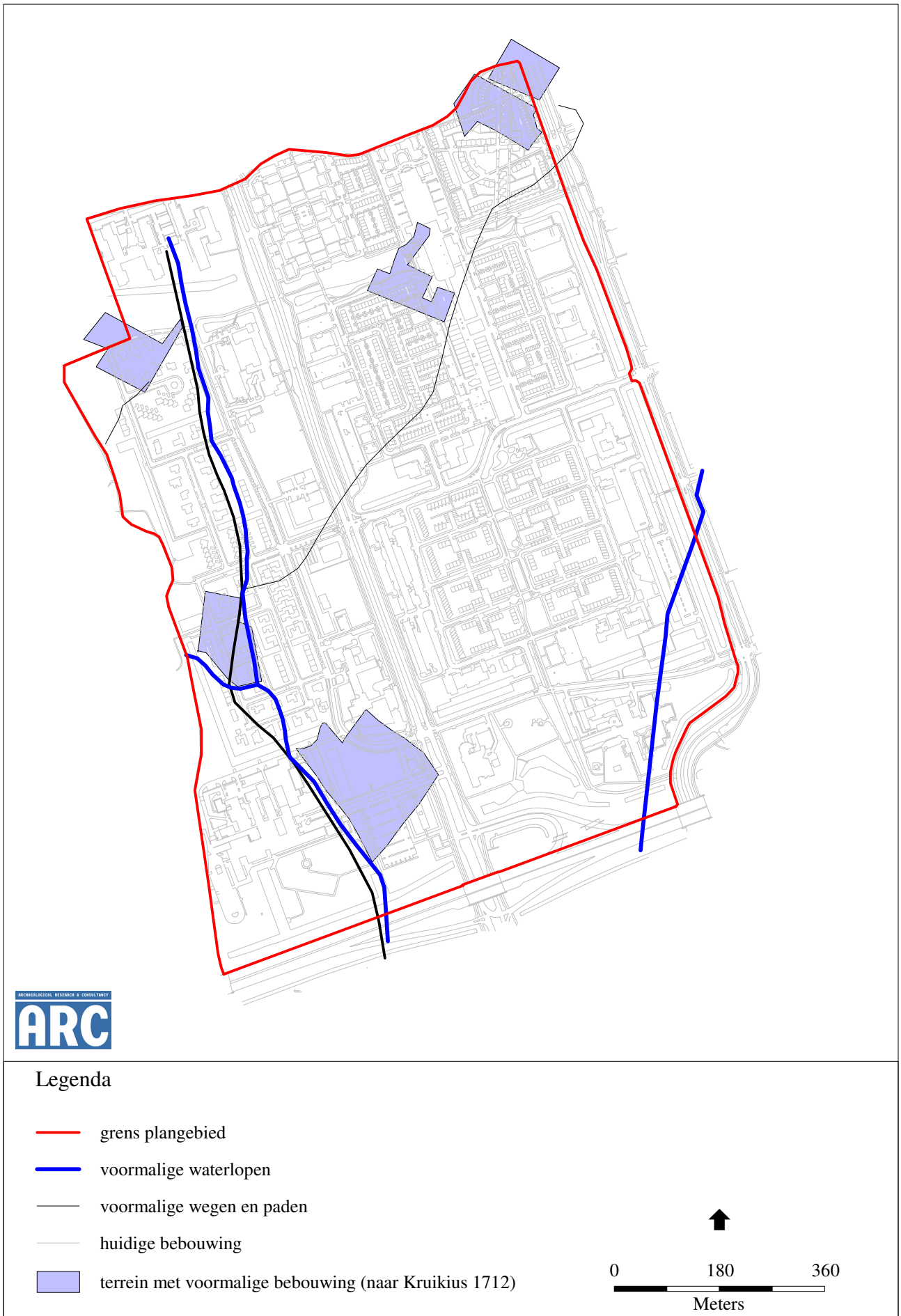
Het beeld van de verwachtingskaart komt in hoofdlijnen overeen met dat van de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW). Het kreeksysteem waarmee de nederzettingen in het plangebied verband houden, heeft een hoge kans op archeologische sporen; de rest van het plangebied een middelhoge kans. De Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS, kaart 1a-b) definieert het kreeksysteem als “stroomgordels onder en aan het oppervlak (occupatie in de IJzertijd en Romeinse Tijd)” en het gebied daarbuiten als “complex van wadplaat, geul- en komafzettingen aan of onder het huidige oppervlak (occupatie vanaf de IJzertijd)”. Respectievelijk gelden hiervoor een “zeer grote kans op archeologische sporen” en “redelijke tot grote kans op archeologische sporen”.

Tot slot heeft het archeologische computerbedrijf Aarad enige jaren terug de kaart van Kruikius uit 1712 op de huidige topografische ondergrond van Vlaardingen geprojecteerd (afb. 14). Uit vergelijking met de waarnemingsgegevens van het plangebied blijkt dat bij het gebruik van het kaartbeeld rekening moet worden gehouden met afwijkingen van enkele tientallen meters. Niettemin kan de kaart als eerste globale toestingsinstrument worden gebruikt voor met name de bepaling van de locatie van historische patronen (waterlopen, wegen en paden).

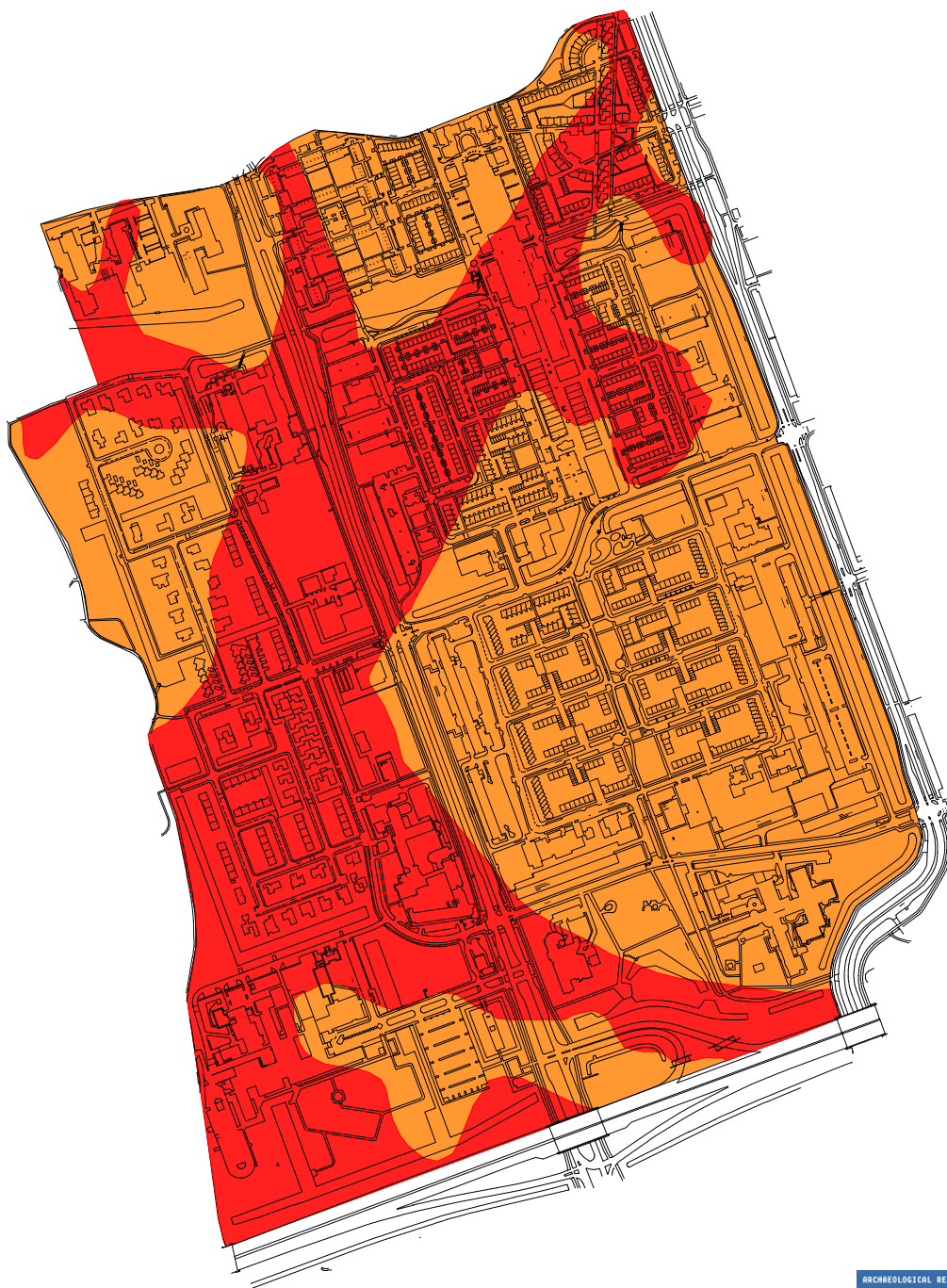
3 Conclusies

Voor het plangebied Holy Zuidwest geldt ter hoogte van een kreeksysteem een hoge kans op archeologische sporen en voor het gebied daarbuiten een middelhoge kans. Uit de geraadpleegde gegevens blijkt dat het plangebied een rijk verleden heeft. Bewoningssporen dateren uit de (Vroege) IJzertijd en met name de Romeinse Tijd, Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Bijzonder is de aanwezigheid van twee mottekastelen uit de eerste helft van de 13e eeuw. Het mottekasteel Holy verdient aparte aandacht. Het handelt om één van de oudste kasteelterreinen van Vlaardingen. Tevens is het nog onbebouwd en van historisch belang voor zowel de woonwijk als de Holierhoekse Polder in het algemeen. Mogelijk is dit een reden geweest om het kasteelterrein bij de inrichting van de woonwijk onbebouwd te laten. Door de ligging van het terrein aan het begin van de wijk nabij de Rijksweg A20 kan het terrein als *landmark* worden benut. Geadviseerd wordt dan ook om mogelijkheden te onderzoeken om de restanten van het mottekasteel te visualiseren, zonder dat daarbij schade aan het bodemarchief wordt toegebracht. Op deze wijze krijgt het terrein zijn historische betekenis weer terug (De Ridder, z.j. en Torremans 2005).

Voor het plangebied wordt aanbevolen om eventuele bodemingrepen vooraf te laten gaan door Inventariserend Veldonderzoek (IVO). Deze procedure bestaat in de eerste plaats uit het zetten van boringen en – indien er sprake is van een intacte bodemopbouw – het graven van proefsleuven. Uit het proefsleuvenonderzoek volgt een waardestelling op de criteria: belevingswaarde, fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit. Hieruit blijkt de noodzaak tot Definitief Onderzoek (DO). Uitgangspunt is dat als ergens archeologische waarden aanwezig zijn, in eerste instantie moet worden getracht deze te behouden door bijvoorbeeld planaanpassing

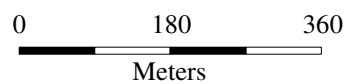

Afbeelding 14 Projectie van Kruikius (1712) op de topografie van het plangebied. Bron: Aarad. Kaart: P.J.A. Stokkel.

Legenda

- Hoge verwachting
- Middelhoge verwachting

Afbeelding 15 Verwachtingskaart voor plangebied Holy Zuidwest. Kaart: P.J.A. Stokkel.

(behoud *in situ*).

Wat booronderzoek betreft, wordt voor zowel het veengebied als het gebied van de kreekafzettingen in de eerste plaats een karterend booronderzoek aanbevolen, eventueel voorafgegaan door een verkennende fase. Verkennend booronderzoek richt zich op de vaststelling van de intactheid van het bodemprofiel en het in kaart brengen van landschapsvormen. Bij karterend booronderzoek worden in beginsel vindplaatsen gelokaliseerd en wordt de omvang daarvan vastgesteld. De archeologische verwachtingen van *quick-scans* of bureauonderzoeken worden daarbij getoetst. In het veengebied dienen de boringen doorgezet te worden tot enige decimeters in de top van het (veraarde) Hollandveen; in het gebied van de kreekafzettingen tot onder de bedding of door relevante afzettingen. Indien de resultaten van het booronderzoek daar aanleiding voor geven, kan het boortraject vervolgd worden door waarderend booronderzoek. In dit stadium kunnen proefsleuven echter betere inzichten verschaffen.

Uit de waarnemingen blijkt dat vóór de inrichting van de woonwijk archeologische resten zich vanaf circa 50 cm –maaiveld manifesteerden. Uit de milieuboringen blijkt dat de ophogingspakketten in het plangebied met 25–100 cm een redelijk grote variatie kennen. Op basis hiervan kan derhalve geen grens worden aangegeven tot waar verstoring in de vorm van ontgravingen geen bedreiging voor eventueel aanwezige archeologische resten vormen. Dit met uitzondering van het noordoostelijke deel van het plangebied, waar een pakket van meer dan 2 m zand is gelegen. Reguliere ontgravingen zullen hier niet snel archeologische resten verstoren.

Tot slot wordt aanbevolen om daar waar het onmogelijk is om een IVO uit te voeren, grondwerkzaamheden in ieder geval archeologisch te begeleiden. Een dergelijke begeleiding vindt plaats onder regie van een daartoe bevoegde archeoloog. Eventueel aanwezige archeologische resten en landschappelijke eenheden kunnen dan alsnog worden gekarakteriseerd. De resultaten kunnen ook worden gebruikt voor het geven van advies bij ingrepen in de ruimtelijke ordening in de omgeving van de begeleidde terreinen.

Literatuur

Archeologische Monumentenkaart (AMK). Bron: ROB.

Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land. Inleiding in de geologie en geomorfologie*. Assen.

Broeke, P.W. van den en Londen, H. van, 2005. *5000 jaar wonen op veen en klei. Archeologisch onderzoek in het reconstructiegebied Midden-Delfland*. Utrecht.

Brugge, J.P. ter, 1998. *Historische Atlas van Vlaardingen. Een cartografisch overzicht van Vlaardingen van ca. 1540 tot 1821*. Vlaardingen.

Bult, E., 2000. Middeleeuwse kastelen in Zuid-Holland. In: Stöver, J., et al., *Kastelen en buitenplaatsen in Zuid-Holland*. Zutphen, pp. 23-38.

Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland (CHS). Bron: provincie Zuid Holland.

Carmiggelt, A., Guiran, A.J. en Trierum, M.C. van (red.), 2002. *BOORbalans 5. Bijdragen aan de bewoningsgeschiedenis van het Maasmondgebied*. Rotterdam.

Defilet, M.P. en Ridder, T. de, 2002. De Engelsche Boomgaert 6.123. Basisverslag. *VLAKE-verslag 4.1*. Vlaardingen.

Defilet, M.P. en Ridder, T. de, 2004. Van Schravendijkplein 1.090. Basisverslag. *VLAKE-verslag 5.1*. Vlaardingen.

Deunhouwer, P. en Van Eijk, J.H.M., 2001. *Realisatie Vlietland-ziekenhuis, gemeente Vlaardingen; een Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI-1)*. Verslagnummer 2001-3501/RT. Amsterdam.

Flamman, J.P., Visser, M.E. en Londen H. van, 1999. *Aanvullend archeologisch onderzoek in de Holierhoekse Polder (gem. Vlaardingen), deelplan Abtswoude. Onderzoek in Module 3 van het prospectieplan voor archeologische waarden*. Amsterdam.

Heeringen, R.M. van, 1992. *The Iron Age in the Western Netherlands*. Amersfoort.

Hoek, C., 1973. De Middeleeuwen. In: Vos Dahmen von Buchholz, T. et al., *Van steurvisser tot stedeling*. Vlaardingen, pp. 118-146

Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW). Bron: ROB.

Kruikius (1712), kaart van het Hoogheemraadschap van Delfland.

- Janse, A., 2002. Een in zichzelf verdeeld rijk. Politiek en bestuur van de 10e tot het begin van de 15e eeuw. In: De Nijs, T. en Beukers, E. (red.), *Geschiedenis van Holland tot 1572. Deel 1*. Hilversum, pp. 69-96.
- Jong, L. de, 1971. Pollenanalytisch onderzoek, alsmede een C14 ouderdomsbepaling aan Holocene afzettingen bij Vlaardingen. *Rapport No. 598*. Kennisproduct Rijks Geologische Dienst.
- Liere, W.J. van, 1948. *De Bodemkartering van Nederland. Deel II. De bodemgesteldheid van het Westland*. 's-Gravenhage.
- Mulder, E.F.J. de et al., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.
- Ridder, T. de, 1997. Een inheems-Romeinse dam te Holy. De tiende dam in Vlaardingen. *Terra Nigra* 141. Vlaardingen, pp. 25-30.
- Ridder, T. de, z.j. *SAI Holy Zuid Vlaardingen*. Intern rapport gemeente Vlaardingen.
- Ridder, T. de, 2001. Van donk tot stad. Water: vriend en vijand. *VLAk-overdruk nr. 3*. Vlaardingen.
- Staalduinen, C.J. van, 1979. *Toelichtingen bij de geologische kaart van Nederland 1:50.000. Blad Rotterdam West (37W)*
- Struijs, M.A., 2000. Holy te Vlaardingen. In: Stöver, J., et al., *Kastelen en buitenplaatsen in Zuid-Holland*. Zutphen, pp. 334-339.
- Torremans, R., 2005. Holy Zuidwest. In: *Bureauonderzoeken 13*. Intern rapport gemeente Vlaardingen.
- Vlam, A.W. 1945: *Geulencarta van het Westland*. 's-Gravenhage.
- Westerdijk, P.J., z.j. *Bijdrage tot de geschiedenis van de voormalige ridderhofstad Holy onder Vlaardingen*. Vlaardingen
- Westerdijk, P., 2001. De "Juffrou Aechten woninge" in Delfland. *Terra Nigra* 150. Vlaardingen, pp. 26-47.
- Wind, C., 1973. De IJzertijd. In: Vos Dahmen von Buchholz, T. et al., *Van steurvisser tot stedeling*. Vlaardingen, pp. 74-108.

Bijlage 1 Bureau-onderzoek: algemene bijlage

Inhoud

- 1 Archeologisch beleid
 - 1.1 Wettelijke instrumenten
 - 1.1.1 Monumentenwet 1988
 - 1.1.2 Verdrag van Malta
 - 1.2 Rijks- en provinciaal beleid
 - 1.2.1 Archeologische monumentenkaart (AMK)
 - 1.2.2 Cultuurhistorische waardenkaart
 - 1.2.3 Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW)
 - 1.3 Gemeentelijk beleid
 - 1.3.1 Gemeente Vlaardingen
 - 1.3.2 Gemeentelijke archeoloog
 - 1.3.3 Monumentenverordening
 - 1.3.4 Nieuwe monumentenverordening
 - 1.3.5 Archeologische beleidsnota
 - 1.3.6 Aandachtspunten
 - 1.3.7 Te volgen procedure
 - 1.3.8 Begrippenkader
- 2 Bewoningsgeschiedenis
 - 2.1 Voorwaarden voor bewoning
 - 2.2 Bewoningsgeschiedenis van Vlaardingen

1 Archeologisch beleid

1.1 Wettelijke instrumenten

1.1.1 Monumentenwet 1988

De Monumentenwet van 1988 regelt de bescherming van het bodemarchief. Deze wet bepaalt dat alleen die instanties archeologisch onderzoek mogen verrichten die daartoe volgens de Minister zijn bevoegd (artikel 39). Het verrichten van opgravingen, het zoeken naar oudheden, zonder een dergelijke vergunning, is strafbaar (artikel 39). De Gemeente Vlaardingen beschikt over een dergelijke bevoegdheid waardoor het mogelijk is om een zelfstandig beleid te voeren en waardoor de vondsten die gedaan zijn bij archeologisch onderzoek eigendom blijven van de Vlaardingse gemeenschap. Ook is het mogelijk om terreinen met hoge archeologische waarden te beschermen door middel van de Rijksmonumentenstatus (artikel 1). Het is verboden om een beschermd monument te beschadigen of te vernielen (artikel 11). Het is mogelijk dat bouwprojecten stilgelegd kunnen worden bij het aantreffen van belangrijke archeologica (artikel 49). Het is natuurlijk zaak om dit te voorkomen door in de planvorming in een zo vroeg mogelijk stadium rekening te houden met de archeologische waarden.

1.1.2 Verdrag van Malta

Het door Nederland geratificeerde 'Verdrag van Malta' regelt in hoofdlijnen de omgang met het bodemarchief. Dit verdrag, dat in 1992 is opgesteld, is in januari van dat jaar door de Nederlandse regering ondertekend. In 1997 zijn de Eerste en de Tweede Kamer akkoord gegaan met de principes van dit verdrag. De uitwerking van dit verdrag zal nader worden geformuleerd in een wetsvoorstel dat mogelijk in de loop van 2006 gereed zal komen.

Het belangrijkste punt van dit verdrag is de bescherming van het archeologisch erfgoed. In het verdrag is geregeld dat het archeologisch belang wordt meegenomen in de besluitvorming rond de ruimtelijke ordening (artikel 5). Binnen de planvorming dient in een zo vroeg mogelijk stadium rekening te worden gehouden met de archeologische waarden. Behoud van archeologische waarden in situ heeft de voorkeur boven opgraven. Bij onvermijdelijke versterking van archeologische waarden dienen deze behouden te worden door middel van archeologisch onderzoek (behoud ex situ). Alle kosten die zich bij de inpassing van de archeologische waarden voordoen (inventarisatie, inpassing, inplanning en uitvoering van het archeologisch onderzoek) dienen volgens het verdrag te worden opgenomen in de projectbegroting (het 'de verstoorder betaalt principe'). Bij grootschalige projecten wordt van overheden reeds verlangd dat er gehandeld wordt in de geest van 'Malta'. De Provincie toetst de bestemmingsplannen en artikel 19-procedures of deze in voldoende mate rekening houden met de archeologische waarden.

1.2 Rijks- en provinciaal beleid

Het rijks- en provinciaal beleid is gericht op het behoud van archeologische waarden. Hierbij gaat de voorkeur uit naar behoud in de bodem (behoud in situ) door middel van planaanpassing. Indien het bodemarchief verstoord wordt, dienen de waarden door middel van opgravingen (behoud ex situ) zo zorgvuldig mogelijk gedocumenteerd te worden. Wettelijke instrumenten die het behoud van het bodemarchief regelen zijn de 'Monumentenwet van 1988' en het 'Verdrag van Malta'.

1.2.1 Archeologische monumentenkaart (AMK)

Begin jaren negentig heeft er vanuit de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) in samenwerking met de Provincie Zuid-Holland een inventarisatie van terreinen met archeologische waarden plaatsgevonden. Deze terreinen zijn afgebeeld op de Archeologische Monumentenkaart Zuid-Holland (AMK). De inventarisatie maakt onderscheid tussen drie categorieën:

- 1 terreinen van zeer hoge archeologische waarde;
- 2 terreinen van hoge archeologische waarde;
- 3 stads- of dorpskern met hoge archeologische verwachting; middeleeuwse ker-
nen.

De inventarisatie in Vlaardingingen leverde het volgende beeld op:

1 belangrijke historische stadskern;
8 terreinen met zeer hoge archeologische waarden;
70 terreinen met hoge archeologische waarden.

1.2.2 Cultuurhistorische waardenkaart

Op 22 maart 2000 hebben de Provinciale Staten een nieuw beleidskader vastgesteld. Dit beleid stoelt op de uitgangspunten van Malta: de verstoorder heeft de informatieplicht archeologische waarden en verwachtingen in kaart te brengen (bureauonderzoek). Archeologische waarden dienen behouden te blijven en indien dat niet mogelijk is, dient er archeologisch onderzoek verricht te worden teneinde deze archeologische waarden veilig te stellen. De kosten zijn voor de verstoorder. De Provincie toetst streekplannen, bestemmingsplannen en artikel 19-procedures of er in voldoende mate rekening gehouden is met de aanwezigheid van archeologische waarden.

De Provincie legt voor heel Zuid-Holland de Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS) vast in kaarten (1: 50.000). De kaarten bestaan uit drie thema's: archeologie, landschap en nederzetting. Elk thema kent twee kaarten. Eén kaart geeft de geologische kenmerken als kreekafzettingen aan of onder het oppervlak weer. De tweede kaart is van groter belang, want deze dient als toetsingskader. Op deze kaart (versie 2002) staat het volgende:

- terrein van zeer hoge archeologische waarde (vergelijk AMK);
- terrein van hoge archeologische waarde (vergelijk AMK);
- zeer grote kans op archeologische sporen;
- redelijke tot grote kans op archeologische sporen;
- lage kans op archeologische sporen.

1.2.3 Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW)

Deze kaart is vervaardigd door de ROB en is op CD beschikbaar. Op deze kaart staan de AMK-terreinen aangegeven evenals geologische structuren zoals oeverwallen. Deze kaart is bedoeld voor gemeenten om inzicht te krijgen in de plaatsen waar zich archeologische waarden bevinden en waar deze verwacht kunnen worden. De kaart is vergelijkbaar met de Cultuurhistorische Waardenkaart.

1.3 Gemeentelijk beleid

1.3.1 Gemeente Vlaardingen

In opdracht van B&W is in 1993 een inventarisatie gemaakt van alle archeologische terreinen die van archeologisch belang zijn. Dit rapport maakt onderscheid in de volgende drie categorieën: monument (zie terreinen van zeer hoge archeologische waarde), meldingsgebieden (zie terreinen van hoge archeologische waarde) en attentiegebied. In aantallen uitgedrukt zijn dit: 5 monumenten, 17 meldingsgebieden en heel Vlaardingen als attentiegebied.

1.3.2 Gemeentelijk archeoloog

In 1993 heeft de gemeente Vlaardingen een gemeentelijk archeoloog aangesteld. Deze archeoloog is de beheerder van het archeologische bodemarchief. Sinds 1996 beschikt de Gemeente Vlaardingen over een opgravingsbevoegdheid waardoor het mogelijk is om een eigen beleid te voeren en waarbij alle vondsten die gedaan worden bij archeologisch onderzoek in eigendom blijven van de gemeente.

1.3.3 Monumentenverordening

In 1996 is er een monumentenverordening opgesteld waarin ook aandacht is besteed aan terreinen die van archeologisch belang zijn. Op grond van de monumentenverordening is het mogelijk om ook gemeentelijke archeologische monumenten aan te wijzen, die op grond van hun monumentenstatus bescherming genieten. In 1999 heeft B&W op advies van de monumentencommissie besloten om drie terreinen, te weten: Clattenburg, kasteellocatie Holy en het complex Hoogstad, in aanmerking te laten komen voor de status van gemeentelijk monument.

1.3.4 Nieuwe monumentenverordening

In 2000 is de nieuwe monumentenverordening aangepast. In de nieuwe verordening zal ook het begrip 'archeologisch meldingsgebied' worden opgenomen. Deze term heeft betrekking op terreinen die 'hoge archeologische waarden' bevatten en zodoende mogelijk in aanmerking komen voor de status van gemeentelijk monument. Ook zal het begrip attentiegebied worden opgenomen, waaronder in feite vrijwel heel Vlaardingen geschaard kan worden.

1.3.5 Archeologische beleidsnota

In 1999 is de archeologische beleidsnota door de gemeenteraad aangenomen. De hoofddoelen van het archeologische beleid zijn:

Doel 1: behoud van het bodemarchief.

Doel 2: archeologisch onderzoek dient tot vermeerdering van kennis omtrent de bewoningsgeschiedenis.

Doel 3: presentatie is noodzakelijk om resultaten kenbaar te maken aan een groot publiek en het creëren van een draagvlak.

Op 17 juni 2003 heeft B&W van Vlaardingen het archeologieplan 2004-2007 vastgesteld. Uitgangspunt van deze beleidsnota is dat de verstoorder in beginsel alle kosten betaalt. Deze kosten komen ten laste van de exploitatie van een project.

1.3.6 Aandachtspunten

De aandachtspunten in het archeologische beleid zijn tweeledig. Ten eerste gaat de aandacht uit naar de lacunes in de bewoningsgeschiedenis van Vlaardingen:

- Bronstijd;
- overgang Late IJzertijd naar Romeinse Tijd;
- ligging Romeinse fort Flenio;
- loop Romeinse weg;
- 4e tot 7e eeuw na Chr.;
- dodenbestel.

Het tweede deel bestaat uit locaties waarvan de archeologische waarden het lokale belang ontstijgen vanwege hun zeldzaamheid of archeologische rijkdom:

- uitstekend geconserveerde resten uit de Late Steentijd (Vlaardingen-cultuur);
- uitstekend geconserveerde resten uit de IJzertijd;
- uitstekend geconserveerde resten uit de Romeinse Tijd;
- de oudste waterstaatkundige werken van West-Europa;
- de Vroege Middeleeuwen;
- de nederzettingsterp met daarop de kerk;
- de Hogewerf (oudst bekende grafelijk hof van Holland, rond 1000 gesticht, ligt ter hoogte van Liesveldviaduct);
- locatie van de Ambachtsheren van Vlaardinger-Ambacht aan de Hofsingel;
- diverse andere categorieën: kasteellocaties, terpen en dijken.

1.3.7 Te volgen procedure

In deze paragraaf wordt de te volgen procedure voor de omgang met archeologische waarden nader toegelicht. Eerst dient een inventarisatie te worden gehouden, een zogeheten 'bureauonderzoek'. Het doel van het bureauonderzoek is het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende of verwachte archeologische waarden, binnen een omschreven gebied.

Indien daar aanleiding toe is, wordt deze procedure gevolgd door een 'Inventariserend Veldonderzoek' (IVO). Het doel van een IVO is het aanvullen en toetsen van het verwachtingsmodel, dat is gebaseerd op het bureauonderzoek. Hier zijn methoden voor aanwezig variërend van non-destructief onderzoek (bijvoorbeeld grondradar, weerstandsmetingen), weinig destructieve methoden (met als meest gebruikte methode het booronderzoek), tot destructieve methoden als het proefsleuvenonderzoek.

Er valt een onderscheid te maken tussen binnenstad en buitengebied. In de binnenstad zijn de te onderzoeken terreinen meestal (zeer) beperkt in omvang, en bestaat er na het bureauonderzoek vaak al een dermate grote indicatie over het voorkomen van archeologische waarden dat een IVO weinig informatie toevoegt, en de archeologische waarden mogelijk zou verstoren. Booronderzoek heeft tot doel informatie over het landschap in het verleden te achterhalen en de mate van erosie vast te stellen om zo de archeologische verwachtingskans nader te kunnen

vaststellen. Deze methode is vooral voor het buitengebied geschikt, uitzonderingen in binnen- en buitengebied daargelaten. Soms worden er archeologische indicatoren aangeboord die wijzen op de aanwezigheid van archeologische waarden. Het ontbreken van deze archeologische indicatoren is geen bewijs voor de afwezigheid ervan. Veel archeologische waarden laten zich slecht detecteren aan de hand van non-destructief onderzoek en booronderzoek in het bijzonder.

Na de IVO kan eventueel een verder inventariserend veldonderzoek uitgevoerd worden, om bijvoorbeeld de ontdekte archeologische waarden nader in kaart te brengen.

Het onderzoek resulteert in een verslag waarin op grond van de verkregen gegevens terreinen worden genoemd met een hoge archeologische verwachting en eventueel ook terreinen met aangetoonde archeologische waarden. Het uitgangspunt van de archeologische monumentenzorg is behoud in situ. Het streven is om de terreinen die (zeer) hoge archeologische waarden bevatten, te behouden door middel van planaanpassing. De bescherming en het behoud van archeologische waarden is hierdoor optimaal en werkt bovendien kostenbesparend.

Bij onontkoombare vernietiging van belangrijke archeologische waarden dienen deze waarden door middel van wetenschappelijk verantwoord archeologisch onderzoek (een definitief archeologisch onderzoek, DAO) te worden gedocumenteerd en te worden veiliggesteld (behoud ex situ). De kosten voor alle stappen die in de procedure gevolgd worden, dienen conform het Verdrag van Malta ten laste te worden gelegd van het project.

1.3.8 Begrippenkader

AAO

Aanvullend Archeologisch onderzoek

AMK

'AMK' staat voor Archeologische Monumentenkaart. Op deze kaart staan terreinen met hoge tot zeer hoge archeologische waarden. De kaart is vervaardigd in 1994 door de provincie Zuid-Holland in samenwerking met de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB).

Archeologische monumenten

Het betreft hier monumenten die zich in de bodem of onder de waterspiegel bevinden.

Archeologisch onderzoek

Het archeologisch onderzoek heeft tot doel om de informatie die opgeslagen ligt in het bodemarchief dat vernietigd zal worden door grondwerkzaamheden of anderszins te behouden middels documentatie.

Archeologische verwachtingskans

Het vermoeden over het voorkomen (aard, omvang, kwaliteit) van archeologische waarden in het plangebied. Een verwachting wordt gebaseerd op geologische en

historische gegevens en op de aan- of afwezigheid van vindplaatsen in de omgeving. De verwachting geeft aan hoe groot de kans is op de aanwezigheid van archeologische waarden en geeft geen zekerheid of die waarden ook aanwezig of juist afwezig zijn. Zo kan een gebied met een lage archeologische verwachting, onverwacht toch hoge archeologische waarden bevatten. Op kaart 1b van de Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland (CHS, versie 2002) wordt een onderscheid gemaakt in:

- 'terrein met een zeer grote kans op archeologische sporen'
- 'terrein met een redelijke tot grote kans op archeologische sporen'
- 'terrein met een lage kans op archeologische sporen'

Archeologische waarde

Terrein met archeologische waarde. Het betreft hier met name archeologische relictten in hun oorspronkelijke ruimtelijke context. Zowel grote en/ of complexe structuren als nederzettingsterreinen en afzonderlijke vondsten worden hiermee aangeduid. De waarden worden beschreven op een schaal van zeer hoge, hoge en geen archeologische waarden. Op kaart 1b van de CHS wordt binnen de archeologisch waardevolle terreinen een onderscheid gemaakt in:

- 'terrein van zeer hoge archeologische waarde' ('monument')
- 'terrein van hoge archeologische waarde' ('meldingsgebied')

Archeologisch waardevolle terreinen dienen behouden te blijven of in het geval van onontkoombare vernietiging in ieder geval archeologisch onderzocht te worden. Terreinen met een zeer hoge archeologische waarde komen in aanmerking voor een beschermde monumentale status.

Behoud ex situ

Behoud ex situ houdt in dat de archeologische waarden worden gedocumenteerd middels archeologisch onderzoek waardoor de informatie behouden blijft. Behoud ex situ, dus archeologisch onderzoek, vindt alleen dan plaats als de aantasting van het bodemarchief op wat voor wijze dan ook, onvermijdelijk is en behoud door middel van planaanpassing niet mogelijk is.

Behoud in situ

Behoud in situ wil zeggen dat het bodemarchief ongeschonden blijft, waardoor de archeologische waarden intact blijven.

BO

Bureauonderzoek (voorheen werd de term SAI gebruikt).

Bodemarchief

Alle sporen en restanten in de bodem die getuigen van menselijke activiteiten in het verleden.

CHS

De Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS) omvat kaarten die onderdeel zijn van de Nota Planbeoordeling en dient als toetsingsinstrument van de Provinciale Pla-

nologische Commissie (PPC) voor het toetsen van artikel 19-plannen en bestemmingsplannen.

Cultuurhistorie

De waarde die toegekend is aan een ruimtelijk relevant element dat ontstaan is door het gebruik dat de mens in de loop van de tijd van een gebied heeft gemaakt. Cultuurhistorische elementen kunnen zich boven- als ondergronds manifesteren.

DAO

Definitief archeologisch onderzoek

IVO

Inventariserend Veldonderzoek

Monument

- a. Zaak die van algemeen belang is wegens zijn schoonheid, betekenis voor de wetenschap of cultuurhistorische waarde.
- b. Terrein dat van algemeen belang is wegens een daar aanwezige zaak als bedoeld onder a.

ROB

Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek.

SAI

Standaard Archeologische Inventarisatie (tegenwoordig wordt de term Bureauonderzoek gebruikt).

Vindplaats (archeologische)

Een vindplaats is een locatie waar archeologische waarden zijn aangetoond. Deze vindplaats kan reeds zijn opgegraven waardoor deze waarden niet meer aanwezig zijn.

VLAK

Staat voor Vlaardings Archeologisch Kantoor. Dit is de archeologische eenheid binnen de gemeente Vlaardingen.

2. Bewoningsgeschiedenis

2.1 Voorwaarden voor bewoning

Of een gebied in het verleden al dan niet bewoond is geweest, wordt met name bepaald door de toenmalige landschappelijke situatie. Vlaardingen ligt in een rivierdelta, zodat het water een belangrijke factor speelde in de keuze van de bewoningslocatie. Over het algemeen zocht men droge bewoonbare locaties op in het landschap, zoals de rivierduinen, de oeverwallen en de hoogveenkussens. De moerassen waren minder aantrekkelijk voor bewoning. In de perioden dat de krekens

vanuit de Maasmond zich insneden in het achterland werden er gunstige voorwaarden geschapen voor bewoning. De inmiddels hoog opgeslibde oeverwallen waren goede vestigingsgebieden. De kreken zelf maakten verkeer en transport mogelijk. In de perioden dat de kreken dichtslibden, kon het overtollige water niet meer worden afgevoerd waardoor er moerasvorming ging optreden. Plantenresten hoopten zich onder water op, zodat er een dik pakket van onverteerde organische resten ontstond, het zogeheten 'veen'. Deze veenpakketten konden uitgroeien tot ware hoogveenkussens, die met een lichte ontwatering geschikt gemaakt konden worden voor bewoning. Hoewel de landschappelijke situatie een belangrijke factor zal zijn geweest voor de vestigingskeuze van de mens in vroeger tijden, mogen culturele factoren niet uit het oog worden verloren. Vestigingskeuzen op basis van culturele achtergrond laten zich echter veel moeilijker traceren, zodat de nadruk bij het opstellen van een archeologische verwachtingskaart toch vooral op de landschappelijke situatie ligt.

2.2 *Bewoningsgeschiedenis Vlaardingen*

Het archeologische onderzoek beperkt zich in het algemeen tot de bovenste meters van de bodem. In deze bodemlagen werd in de Oostwijk middels booronderzoek een oude rivierduin (een zogeheten 'donk') aangetroffen, waarop een leeflaag is aangetoond van een jagers- en verzamelaarskampje van circa 3900 voor Chr. In de Westwijk is van 1959-1964 door het Instituut voor Pre- en Protohistorie (IPP) te Amsterdam een laatneolitische nederzetting onderzocht. De restanten waren destijds zo uniek dat deze zijn vernoemd naar de vindplaats: 'Vlaardingen-cultuur'. Deze term staat heden ten dage voor de periode 3500 tot 2500 voor Chr. Vandaar dat men ook wel spreekt van 'Vlaardingen-tijd'. Bij dezelfde opgravingen zijn ook restanten van de klokbekercultuur aangetroffen (circa 2350 voor Chr.).

Het landschap in de Bronstijd (2000 - 700 voor Chr.) wordt gekenmerkt door meer- en moerasvorming, en was daardoor ongeschikt voor bewoning. In de Zuidbuurt werd een skelet aangetroffen van een circa 43-jarige man die rond 3300 jaar geleden in het moerasgebied is verdrongen. Dit is de enige vondst uit het Maasmondgebied die wij kennen uit de Bronstijd. Aan het begin van de Vroege IJzertijd wordt bewoning mogelijk op de ontwaterde hoogveenkussens. Deze bewoningsperiode (650-550 voor Chr.) was slechts van korte duur. Rond 350 voor Chr. wordt het gebied opnieuw bewoond. Berekeningen op grond van vindplaatsen uit de Zuidbuurt (rond de Krabbeplass) hebben aangetoond dat dit gebied in de periode van 350 tot 175 voor Chr. tot de dichtst bewoonde gebieden van Nederland behoorde (25-35 mensen per km²). De bewoning lijkt rond 175 voor Chr. in het Midden-Delfland gebied af te nemen; er lijkt zelfs sprake van een bewoningshiaat.

Rond 70 na Chr wordt het gebied wederom in gebruik genomen. Op het huidige bedrijventerrein Hoogstad hebben de toenmalige bewoners de waterhuishouding gereguleerd met de aanleg van dammen en duikers, waaronder de oudste sluis van West-Europa (70-125 na Chr.). De bewoning in de Romeinse Tijd loopt in de 3e eeuw sterk terug, om aan het begin van de 4e eeuw te eindigen. Deze beëindiging van de bewoning geldt voor vrijwel heel West-Nederland.

Rond 700 wordt er op de oeverwal van een kreek een kerk gesticht, die door

Heribald aan de bekende missionaris Willibrord wordt geschonken. In een akte uit 726/727 wordt de streek aangeduid als 'Marsum'. De naam Vlaardingen bestond kennelijk nog niet. Rond de kerk ontstaat een nederzetting die Vlaardingen wordt genoemd. De kreek 'de Vlaarding' fungeert als een natuurlijke haven waardoor de nederzetting kan uitgroeien tot een handelsplaats. Vlaardingen, dat tot de oudste nederzettingkernen van West-Nederland behoort, groeit in de 11e en de 12e eeuw uit tot éénvan de belangrijkste nederzettingen binnen het graafschap Holland. In de 11e eeuw worden de graven zelfs aangeduid als 'Vlaardingers'. In deze grafelijke hoofdstad worden bovendien in de tweede helft van de 11e eeuw voor het eerst munten geslagen waarop de grafelijke titel voorkomt. Op 21 december 1163 wordt Vlaardingen getroffen door een grote overstromingsramp, waardoor er stagnatie optreedt in de groei van de nederzetting. Kort na 1200 krijgt Vlaardingen van de graaf nog wel stadsrechten, die in 1273 op papier gesteld worden. De grootste groei van Vlaardingen is dan voorlopig voorbij waardoor zij terugvalt tot een stad met een dorps karakter.

Pas in de loop van de 17e eeuw, en met name in de 18e eeuw, komt de haringvisserij sterk op waardoor Vlaardingen uiteindelijk uitgroeit tot een ware haringstad die zich mag buigen op de grootste haringvloot ter wereld. Vanaf de 19e eeuw, en zeker na de Tweede Wereldoorlog, maakt de stad een explosieve groei door. In de jaren zeventig en tachtig van de 20e eeuw bereikt de stad de grenzen van de expansieve groei waardoor nieuwe bouwlocaties voor woningbouw dan wel bedrijven gezocht moeten worden binnen de bestaande bebouwing.

Bijlage 2 Tijdtabel

	Geologie	Klimaat Landschap Vegetatie	Archeologische perioden	
2000			Nieuwe Tijd	
1500	Duinkerke III / Tiel III	Subatlantisch <i>koeler vochtiger</i>	Late Middeleeuwen B	
1000			Late Middeleeuwen A	
500	Duinkerke II / Tiel II		Vroege Middeleeuwen	
0			Romeinse Tijd	
500	Duinkerke I / Tiel I	loofbos	Late IJzertijd	
1000			Midden-IJzertijd	
1500	Duinkerke 0 / Tiel 0		Vroege IJzertijd	
2000			Late Bronstijd	
2500	Calais IV / Gorkum IV	Subboreaal <i>koeler droger</i>	Midden-Bronstijd	
3000			Vroege Bronstijd	
3500	Calais III / Gorkum III	Atlantisch <i>warm vochtig</i>	Laat Neolithicum	
4000			Midden-Neolithicum	
4500	Calais II / Gorkum II		Vroeg Neolithicum	
5000		Boreaal <i>warmer</i>	Mesolithicum	
5500	Calais I / Gorkum I			den
6000				berk
6500		Preboreaal <i>warmer</i>		
7000				
7500				
8000				
8500				
9000				
9500	Kreftenheye	Late Dryas <i>kouder</i>	toendra	
			Laat-Paleolithicum	

Bron: Carmiggelt, A., A.J. Guiran en M.C. van Trierum (red.), 2002.

Bijlage 3 Overzicht van de archeologische waarnemingen

AMK-code	37E-059
Archis waarnemingsnummer	geen
VLAK-code	04.059
Coördinaten	83.487/438.872
Toponiem oud	Holierhoekse Polder, Drieënhuizen (Middelhuizen)
Toponiem nieuw	Lepelaarsingel
Beschrijving	boerderij; waarschijnlijk tijdens de sloop is in 1965 bouw materiaal van de boerderij verzameld. Het handelt onder andere om een gevelsteen
Datering	Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd (gevelsteen: 1665)
Archeologisch onderzoek	nee
Huidige toestand	overbouwd; onbekend in hoeverre er nog archeologische resten aanwezig zijn
AMK-code	37E-60
Archis waarnemingsnummer	24458, 24515
VLAK-code	04.002, 04.003, 04.012, 04.020, 04.036, 04.061
Coördinaten	83.280/437.760 (04.002), 83.222/437.796 (04.003), 83.300/437.810 (04.012), 83.220/437.850 (04.020) en 83.360/437.726 (04.036), 83.410/437.650 (04.061)
Toponiem oud	Holierhoekse Polder, mottekasteel Holy
Toponiem nieuw	Polisstraat (04.002-04.003), Willem de Zwijgerlaan (04.012 en 04.020) en Holysingel (04.036/04.061)
Beschrijving	gracht en fundering van het mottekasteel (04.002), erf/bouwresten/funderingen van erbij horende boerderijen (04.012) en een terp (04.020). Te 04.003 zijn in de bodem van een verlandde kreek aangepunte palen gevonden; op diens oever bewerkt hout. Te 04.036/04.061 is vondstmateriaal uit de 17e-20e eeuw aangetroffen
Datering	het mottekasteel is rond 1240 gebouwd. De terp dateert uit de 13e eeuw en de boerderijen vanaf de 13e eeuw en later. De aangepunte palen dateren uit de Romeinse Tijd; het bewerkt hout op de oever uit de 12e eeuw
Archeologisch onderzoek	opgraving in 1964-1966; 04.036: waarneming tijdens aanleg van een persriool in 1992
Huidige toestand	onbebouwd; archeologische resten zijn nog deels aanwezig
AMK-code	37E-61
Archis waarnemingsnummer	24513-14
VLAK-code	04.004, 04.042
Coördinaten	82.950/438.500 (04.004), 82.950/438.500 (04.042)
Toponiem oud	Holierhoekse Polder, mottekasteel Juffer
	Aechtenwoning
Toponiem nieuw	Prinses Beatrixlaan
Beschrijving	bouwresten en een vloer van een ontginningsboerderij, fundering en gracht van een mottekasteel
Datering	de middeleeuwse ontginningsboerderij is in de 12e eeuw gebouwd; het mottekasteel rond 1240

Archeologisch onderzoek	opgraving in 1965-1967
Huidige toestand	overbouwd; archeologische resten zijn waarschijnlijk nog aanwezig
AMK-code	37E-062
Archis waarnemingsnummer	24459, 24509
VLAk-code	04.007, 04.011, 04.026
Coördinaten	83.114/438.888 (04.007), 83.030/438.100 (04.011) en 83.052/437.913 (04.026)
Toponiem oud	Holierhoekse Polder
Toponiem nieuw	Baronielaan (04.007), Anna Pauwlownalaan (04.011) en Juliana van Stolberglaan (04.026)
Beschrijving	boerderijterp; woonlaag met daarin onder andere grijsblauw aardewerk, aangetroffen in 1966 tijdens het egaliseren van grond voor de bouw van het Vlietland-ziekenhuis (04.007). Te 04.026 is op 1 m-maaiveld tijdens de aanleg van wegen in 1964 een nederzetting uit de Romeinse tijd gevonden, evenals aardewerk uit de Late Middeleeuwen
Datering	13e-14e eeuw (04.007) en 70-270 n. Chr. (04.026)
Archeologisch onderzoek	opgraving in 1967 (04.011)
Huidige toestand	afgegraven en daarna overbouwd; archeologische resten zijn waarschijnlijk nog aanwezig
AMK-code	37E-063
Archis waarnemingsnummer	24512
VLAk-code	04.005
Coördinaten	83.114/437.888
Toponiem oud	Jan Jacobszn. Cockwoning
Toponiem nieuw	Prinses Beatrixlaan
Beschrijving	boerderijterp
Datering	begin 14e eeuw
Archeologisch onderzoek	opgraving in 1965
Huidige toestand	overbouwd; archeologische resten zijn waarschijnlijk nog aanwezig
AMK-code	37E-064
Archis waarnemingsnummer	24508, 24511
VLAk-code	04.006, 04.009
Coördinaten	83.475/438.557 (04.006) en 83.400/438.644 (04.009)
Toponiem oud	Zuiderhuizen, Westerhuizen
Toponiem nieuw	Joan Monetring
Beschrijving	boerderijterp; losse vondsten gedaan tijdens de aanleg van een wegcunet (04.006) en het graven van een kwelsloot (04.009) in 1966
Datering	14e eeuw
Archeologisch onderzoek	nee
Huidige toestand	overbouwd; archeologische resten zijn waarschijnlijk nog aanwezig
Opmerking	op de AMK staat de locatie foutief aangeduid. In werkelijkheid ligt de locatie enige tientallen meters zuidoostelijker

AMK-code	37E-073
Archis waarnemingsnummer	geen
VLAK-code	geen
Coördinaten	83.230/437.500
Toponiem oud	Holierhoekse Polder
Toponiem nieuw	Ziekenhuis Vlietland
Beschrijving	sporen van bewoning
Datering	Late Middeleeuwen
Archeologisch onderzoek	nee
Huidige toestand	gedeeltelijk overbouwd met de Rijksweg A20; archeologische resten zijn waarschijnlijk nog aanwezig
AMK-code	geen
Archis waarnemingsnummer	24510
VLAK-code	04.008
Coördinaten	83.277/438.454
Toponiem oud	Holierhoekse Polder
Toponiem nieuw	Louise de Colignylaan
Beschrijving	losse vondsten, gedaan tijdens de uitbreiding van Holy in 1966
Datering	Middeleeuwen
Archeologisch onderzoek	nee
Huidige toestand	overbouwd; onbekend in hoeverre er nog archeologische resten aanwezig zijn
AMK-code	geen
Archis waarnemingsnummer	24353
VLAK-code	04.023
Coördinaten	83.591/438.745
Toponiem oud	Holierhoekse Polder
Toponiem nieuw	Loperweg
Beschrijving	goed geconserveerde bouwresten van een boerderij met ten minste twee woon- of cultuurlagen
Datering	Vroege IJzertijd
Archeologisch onderzoek	proefsleuven en opgraving in 1966
Huidige toestand	overbouwd; onbekend in hoeverre er nog archeologische resten aanwezig zijn
AMK-code	geen
Archis waarnemingsnummer	24459
VLAK-code	04.026
Coördinaten	83.052/437.913
Toponiem oud	Holierhoekse Polder
Toponiem nieuw	Juliana van Stolberglaan
Beschrijving	nederzetting, aangetroffen op 1 m-maaiveld tijdens de aanleg van wegen in 1964
Datering	inheems-Romeins, 70-270 n. Chr. Er is ook aardewerk uit de Late Middeleeuwen gevonden
Archeologisch onderzoek	nee
Huidige toestand	overbouwd; onbekend in hoeverre er nog archeologische resten aanwezig zijn

AMK-code	geen
Archis waarnemingsnummer	24456
VLAK-code	04.027
Coördinaten	83.188/438.349
Toponiem oud	Holierhoekse Polder
Toponiem nieuw	Holysingel
Beschrijving	nederzetting, aangetroffen op 50 cm-maaiveld tijdens de aanleg van wegen in 1964. Op de vindplaats is 60 cm grond aangebracht
Datering	Romeinse Tijd, 70-270 n. Chr.
Archeologisch onderzoek	nee
Huidige toestand	overbouwd; onbekend in hoeverre er nog archeologische resten aanwezig zijn
AMK-code	geen
Archis waarnemingsnummer	24506
VLAK-code	04.028
Coördinaten	83.414/438.474
Toponiem oud	Holierhoekse Polder
Toponiem nieuw	Charlotte de Bourbonlaan
Beschrijving	Nederzetting
Datering	Romeinse Tijd
Archeologisch onderzoek	nee
Archeologische waarden	onbekend
Huidige toestand	overbouwd; onbekend in hoeverre er nog archeologische resten aanwezig zijn
AMK-code	geen
Archis waarnemingsnummer	24507
VLAK-code	04.029
Coördinaten	83.290/438.351
Toponiem oud	Holierhoekse Polder
Toponiem nieuw	Regentessestraat
Beschrijving	Losse vondsten, gedaan in 1966
Datering	Romeinse Tijd
Archeologisch onderzoek	nee
Huidige toestand	overbouwd; onbekend in hoeverre er nog archeologische resten aanwezig zijn
AMK-code	geen
Archis waarnemingsnummer	24526
VLAK-code	04.031
Coördinaten	83.084/438.186
Toponiem oud	Holierhoekse Polder
Toponiem nieuw	Willem de Zwijgerlaan
Beschrijving	nederzetting gevonden bij de aanleg van wegen in 1967. Verdere vondstgegevens ontbreken
Datering	Romeinse Tijd
Archeologisch onderzoek	nee
Huidige toestand	overbouwd; onbekend in hoeverre er nog archeologische resten aanwezig zijn

AMK-code	geen
Archis waarnemingsnummer	32493/32494
VLAK-code	04.032
Coördinaten	83.200/438.380
Toponiem oud	Holierhoekse Polder
Toponiem nieuw	Louise de Coligny laan
Beschrijving	bij het bouwrijpmaken van grond voor de bouw van een flat is in 1970 een zilveren denarius van Alexander Severus gevonden. Deze is, tezamen met aardewerk, op 30-60 cm-maaiveld gevonden in een verspoelde context. In het VLAK-archief staat de vindplaats als nederzetting te boek. Voor de locatie is tevens melding van 'brandrestgraven'.
Datering	230 n. Chr. (munt); 70-270/270-350 n. Chr (aardewerk)
Archeologisch onderzoek	nee
Huidige toestand	overbouwd; onbekend in hoeverre er nog archeologische resten aanwezig zijn
AMK-code	geen
Archis waarnemingsnummer	geen
VLAK-code	4.035
Coördinaten	83.300/438.800
Toponiem oud	Holierhoekse Polder
Toponiem nieuw	Aristide Briantring/De Loper
Beschrijving	tijdens bouwwerkzaamheden voor de uitbreiding van een winkelcentrum zijn in 1990 botten en een fragment van een grafzerk gevonden. Op de zerk staat nog net " <i>Hier rust</i> ". Vondstomstandigheden zijn secundair onbekend, waarschijnlijk Nieuwe Tijd
Datering	onbekend, waarschijnlijk Nieuwe Tijd
Archeologisch onderzoek	nee
Huidige toestand	overbouwd; onbekend in hoeverre er nog archeologische resten aanwezig zijn
AMK-code	geen
Archis waarnemingsnummer	geen
VLAK-code	04.038
Coördinaten	83.313/438.319
Toponiem oud	Holierhoekse Polder
Toponiem nieuw	Louise de Coligny laan
Beschrijving	door een dragline is ter plaatse in 1985 aardewerk uitgeworpen. Het vondstmateriaal wijst op een nederzetting
Datering	IJzertijd
Archeologisch onderzoek	nee
Huidige toestand	overbouwd; onbekend in hoeverre er nog archeologische resten aanwezig zijn

AMK-code	geen
Archis waarnemingsnummer	geen
VLAK-code	04.039
Coördinaten	83.425/438.475
Toponiem oud	Holierhoekse Polder
Toponiem nieuw	Charlotte de Bourbonlaan
Beschrijving	uit een sloottalud is in 1971 een pollenmonster genomen
Datering	analyse wijst op bewoning in omgeving de Late Bronstijd/Vroege IJzertijd en Middeleeuwen
Archeologisch onderzoek	nee
Huidige toestand	overbouwd; geen archeologische resten aanwezig
AMK-code	geen
Archis waarnemingsnummer	geen
VLAK-code	04.041
Coördinaten	83.540/438.090
Toponiem oud	Holierhoekse Polder
Toponiem nieuw	Ernst Casimirstraat
Beschrijving	losse vondst van aardewerk in 1975 langs het Gouverneurspad
Datering	Late Middeleeuwen
Archeologisch onderzoek	nee
Huidige toestand	overbouwd; onbekend in hoeverre er nog archeologische resten aanwezig zijn
AMK-code	geen
Archis waarnemingsnummer	geen
VLAK-code	04.043
Coördinaten	83.545/437.857
Toponiem oud	Holierhoekse Polder
Toponiem nieuw	Park Zonnehuis Vaartland/Dillenburgsingel
Beschrijving	losse vondsten van aardewerk, waaronder Paffrath en baksteen. Verzameld in 1986 en afkomstig uit molshopen
Datering	Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd
Archeologisch onderzoek	nee
Huidige toestand	overbouwd; onbekend in hoeverre er nog archeologische resten aanwezig zijn

AMK-code	geen
Archis waarnemingsnummer	geen
VLAK-code	04.066
Coördinaten	83.220/437.625
Toponiem oud	Holierhoekse Polder
Toponiem nieuw	Holysingel
Beschrijving	tijdens booronderzoek van RAAP in 2001 zijn oeverwallen gekarteerd. Tevens zijn er indicatoren gevonden, i.e. aardewerk, botmateriaal en houtskool
Datering	de oeverwallen maken deel uit van een kreeksysteem dat tot in de Romeinse Tijd actief is geweest. De indicatoren dateren uit de Middeleeuwen/Nieuwe Tijd
Archeologisch onderzoek	booronderzoek
Huidige toestand	onbebouwd (grasveld)

AMK-code	geen
Archis waarnemingsnummer	geen
VLAK-code	04.067
Coördinaten	83.058/437.486
Toponiem oud	Holierhoekse Polder
Toponiem nieuw	Polisstraat
Beschrijving	tijdens de aanleg van een riolering is in 2004 een dichtgegooide sloot waargenomen. Deze is ook op de Kruikiuskaart uit 1712 zichtbaar. In de dempingslagen is aardewerk en baksteen gevonden
Datering	Nieuwe Tijd
Archeologisch onderzoek	nee
Archeologische waarden	ter plaatse is de sloot vergraven, maar in de directe omgeving loopt deze door
Huidige toestand	onbebouwd (grasveld)
